

Räddningstjänst och skydd mot olyckor m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlas *skrivelse 2009/10:124 Samhällets krisberedskap – stärkt samverkan för ökad säkerhet, 2008/09:RRS22 Riksrevisionens styrelses framställning om skyddet för farligt gods* och därtill hörande följdmotion samt 31 motionsyrkanden väckta under allmänna motionstiden 2007/08, 2008/09 och 2009/10.

I regeringens skrivelse redogörs för hur arbetet med samhällets krisberedskap bör utvecklas. Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Riksrevisionens styrelses framställning bygger på den granskning av tillsyn och sektorsövergripande säkerhetslagstiftning som Riksrevisionen genomförde under 2008. Med anledning av framställningen har ett motionsyrkande väckts. Utskottet föreslår att riksdagen avslår framställningen och motionen.

Motionerna från de ovan nämnda allmänna motionstiderna behandlar ett flertal frågor, däribland utbildning och rekryteringsproblem inom räddningstjänsten, positionering av nödsamtal och hot mot IT-system. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Skrivelsens huvudsakliga innehåll	6
Framställningens huvudsakliga innehåll	7
Utskottets överväganden	9
Samhällets krisberedskap	9
Farligt gods	10
Kriscentrum på Gotland och i Kalmar	14
Utbildning vid räddningsskolorna	15
Monopol på SMO-utbildning	19
Rekrytering av deltidsbrandmän	20
Räddningstjänstinsats i ett granmland	25
SOS Alarm	27
Brandskydd	30
Ansvar för skogsbränder	33
Insatser för att rädda liv	35
Sociala risker	37
Stormsäkring av el och telefoni	39
Uteblivna energileveranser	41
Hot mot IT-system	42
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	45
Skrivelse 2009/10:124	45
Framställning 2008/09:RRS22	45
Följdmotion med anledning av framställning 2008/09:RRS22	45
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007	45
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008	46
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2009	47

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Samhällets krisberedskap**

Riksdagen lägger skrivelse 2009/10:124 till handlingarna.

2. **Farligt gods**

Riksdagen avslår framställning 2008/09:RRS22 punkterna 1 och 2 samt motionerna

2008/09:Fö2 av Anders Karlsson m.fl. (s, mp, v) och

2009/10:Fö261 av Kenneth G Forslund (s).

3. **Kriscentrum på Gotland och i Kalmar**

Riksdagen avslår motionerna

2009/10:Fö206 av Christer Engelhardt (s) och

2009/10:Fö231 av Jan R Andersson (m).

4. **Utbildning vid räddningsskolorna**

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö216 av Agneta Lundberg och Eva Sonidsson (båda s),

2008/09:Fö250 av Monica Green m.fl. (s) och

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 36.

5. **Monopol på SMO-utbildning**

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö265 av Cecilia Widegren (m) och

2009/10:Fö244 av Cecilia Widegren (m) yrkandena 1 och 2.

6. **Rekrytering av deltidbrandmän**

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö282 av Tomas Eneroth m.fl. (s) och

2009/10:Fö219 av Lars Wegendal m.fl. (s).

7. **Räddningstjänstinsats i ett grannland**

Riksdagen avslår motion

2008/09:Fö263 av Krister Hammarbergh (m) yrkandena 1 och 2.

8. **SOS Alarm**

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö206 av Katarina Brännström (m) och

2008/09:Fö211 av Christer Winbäck (fp).

9. **Brandskydd**

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö201 av Rolf Gunnarsson (m),

2009/10:Fö218 av Ronny Olander (s),
2009/10:Fö243 av Inger Davidson (kd),
2009/10:Fö257 av Ulf Berg (m) och
2009/10:Kr296 av Anita Brodén (fp) yrkande 2.

10. Ansvar för skogsbränder

Riksdagen avslår motion
2008/09:Fö260 av Roland Bäckman (s).

11. Insatser för att rädda liv

Riksdagen avslår motionerna
2008/09:Fö271 av Désirée Liljevall och Christer Engelhardt (båda s)
och
2009/10:Fö216 av Johan Linander och Stefan Tornberg (båda c).

12. Sociala risker

Riksdagen avslår motion
2009/10:Fö259 av Cecilie Tenfjord-Toftby (m).

13. Stormsäkring av el och telefoni

Riksdagen avslår motion
2007/08:Fö231 av Tomas Eneroth och Lars Wegendal (båda s).

14. Uteblivna energileveranser

Riksdagen avslår motionerna
2007/08:N384 av Karla López m.fl. (mp) yrkande 3 och
2008/09:Fö261 av Hans Wallmark (m) yrkande 2.

15. Hot mot IT-system

Riksdagen avslår motionerna
2008/09:Fö235 av Hans Hoff (s),
2008/09:Fö261 av Hans Wallmark (m) yrkande 1,
2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s) yrkande 42 och
2009/10:Fö203 av Hans Hoff (s).

Stockholm den 25 maj 2010

På försvarsutskottets vägnar

Anders Karlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anders Karlsson (s), Rolf Gunnarsson (m), Karin Enström (m), Peter Jonsson (s), Nils Oskar Nilsson (m), Staffan Danielsson (c), Michael Hagberg (s), Allan Widman (fp), Peter Jeppsson (s), Isabella Jernbeck (m), Åsa Lindestam (s), Else-Marie Lindgren (kd), Rolf K Nilsson (m), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Kjell Eldensjö (kd) och Per Bolund (mp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Riksrevisionen gör i rapporten *Regeringen och krisen* (RiR 2008:9) bedömningen att regeringen under de senaste åren har utvecklat krisberedskapen, men att svagheter i regeringens styrning har medverkat till att krisberedskapen ändå har brister. Kritik framförs också mot att regeringens uppföljning inte är systematisk och att regeringen inte heller gör någon samlad bedömning av samhällets krisberedskap.

I betänkande 2008/09:FöU6 *Regeringen och krisen* anförts att utskottet erfarit att regeringen avser att utveckla redovisningen av samhällets krisberedskap och återkomma i frågan i budgetpropositionen för 2010. Utskottet anser att det vore önskvärt att riksdagen även på andra sätt hålls informerad om samhällets krisberedskap och de förhållanden som kan påverka samhällets säkerhet.

I budgetpropositionen för 2010 redovisar regeringen sin avsikt att återkomma till riksdagen vad gäller den fortsatta utvecklingen av arbetet med samhällets krisberedskap.

I skrivelse 2009/10:124 *Samhällets krisberedskap – stärkt samverkan för ökad säkerhet* ger regeringen en sammanfattning av regeringens åtgärder inom samhällskrisberedskap och redovisar den politiska inriktningen inom området.

Riksrevisionens styrelses framställning om skyddet för farligt gods inkom under föregående riksmöte och behandlas här tillsammans med ett antal motionsyrkanden som rör krisberedskap och räddningstjänst.

Under beredningen av ärendet har Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) för utskottet redovisat status för Rakelsystemet och bakgrunden till de problem som framkommit i medierna, bl.a. påstådd bristande täckning.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelse 2009/10:124 gör regeringen en samlad genomgång av krisberedskapens olika delar och de åtgärder och regeringsbeslut som beslutats fram t.o.m. senkvåren 2010. Regeringen redogör för krisberedskapens innebörd, dess trender och olika typer av samarbeten (inom Norden, inom EU, med Nato och bilateralt med USA).

Regeringen redogör vidare för hur arbetet med samhällets krisberedskap bör utvecklas. Resultatmål bör tas fram för samhällets krisberedskap, och relevanta delar av sektorslagstiftningarna bör, med ansvarsprincipen som utgångspunkt, ses över i syfte att säkerställa att författningsstödet i tillräcklig omfattning är anpassat för allvarliga händelser och kriser.

Regeringen redogör också för hur civil-militär samverkan, såväl nationellt som internationellt, bör utvecklas. Vidare redogörs för att en nationell samverkansstruktur för informationssäkerhet bör inrättas och att Sveriges IT-incidentcentrum bör överföras från Post- och telestyrelsen till MSB.

I skrivelsen redogörs också för den uppföljning av reformen skydd mot olyckor som genomförts av en arbetsgrupp inom Försvarsdepartementet.

Framställningens huvudsakliga innehåll

I *Riksrevisionens styrelses framställning angående skyddet för farligt gods* (2008/09:RRS22) anføres att Riksrevisionen har granskat om regeringen och de ansvariga myndigheterna har skapat tillräckliga förutsättningar för att farligt gods ska skyddas mot antagonistiska hot, t.ex. terrorism. Resultatet av granskningen redovisas i *Skyddet för farligt gods* (RiR 2008:29).

Det finns flera anledningar till att granska skyddet för farligt gods mot hot av antagonistisk karaktär. Krisberedskapsmyndigheten bedömde 2007 att samhällets förmåga att hantera ett attentat med kemiska ämnen var bristfällig och förmågan att hantera nukleärt material mycket bristfällig. Säkerhetspolisens redovisning visade att risken för terrorattentat under lång tid har bedömts som låg i Sverige men att hotbilden är förhöjd mot vissa utländska intressen i landet. Granskningen inriktades på antagonistiska hot mot knutpunkter vid transporter med luftfart, sjöfart, väg- och järnvägstrafik och som dessutom är belägna nära större befolkningskoncentrationer.

Årligen transporteras 21 miljoner ton farligt gods i Sverige per väg, järnväg, fartyg eller flyg. Exempel på farligt gods som transporteras i stora volymer är explosiva ämnen, brandfarliga eller giftiga gaser och ämnen samt ämnen som är smittbärande, radioaktiva eller frätande (RiR 2008:29 s. 14).

Den övergripande revisionsfrågan som ställdes var om regeringen och ansvariga myndigheter har sett till att transporter av farligt gods har ett godtagbart skydd mot relevanta antagonistiska hot. Revisionsfrågan bröts ned i frågor om ansvar och samverkan, om regelsystem och om förmåga.

Utgångspunkten för hur skyddet ska organiseras ges i flera lagstiftningsområden som är starkt knutna till internationella regelverk. Det gäller farligt gods med särskilda bestämmelser om skyddet för transporter på land samt luftfartsskydd, sjöfartsskydd och hamnskydd. De tre senare områdena avser dock skydd för transporter i sin helhet, inte skydd för farligt gods. Den nationella sektorsövergripande lagstiftningen är inte heller inriktad på skyddet för farligt gods.

Myndighetssamverkan för säkerhet mot skydd av olyckor vid transporter av farligt gods har pågått under lång tid, däremot finns inte motsvarande samarbetsformer om skydd mot antagonistiska handlingar vid transporter av farligt gods. Granskningen avser den myndighetsstruktur som förelåg i december 2008.

Granskningens resultat

Riksrevisionen visar i granskningen att det är tveksamt om fördelningen av ansvaret för farligt gods vid landtransporter är tydligt och ändamålsenligt samtidigt som myndighetssamverkan mellan transportmyndigheterna om skyddet för farligt gods är outvecklad. Av granskningen framkommer också att den nationella sektorsövergripande skyddslagstiftningen ger ett svagt stöd för skyddet för transporter av farligt gods. Riksrevisionen anser vidare att slutsatserna av granskningsarbetet visar att det finns allvarliga brister i regelverket vad gäller förutsättningarna för skyddet av transporter av farligt gods, särskilt vid godsterminaler och rangerbangårdar men också på flygplatser och i hamnar.

I granskningen konstateras att den nuvarande säkerhetsskyddslagen (1996:627) ger stöd för åtgärder till skydd för rikets säkerhet och mot terrorism, såsom registerkontroll av personal. Bland transportmyndigheterna är det dock bara Luftfartsstyrelsen som kan besluta om registerkontroll av personal. Vidare konstateras att lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. normalt inte är tillämplig för att skydda flygplatser, hamnar, rangerbangårdar och godsterminaler mot fredstida brottsliga handlingar. Lagen möjliggör dock att vissa anläggningar, byggnader och områden, vilka är förklarade som skyddsobjekt, kan skyddas men lagen tillämpas i övrigt inte för att skydda civil verksamhet mot brottsliga handlingar och därmed inte för att skydda farligt gods som samlas i knutpunkter. Riksrevisionen konstaterar att lagen om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. utretts under 2008 men att skyddet för transporter av farligt gods inte tas upp (SOU 2008:50).

Riksrevisionen anser att slutsatserna av granskningsarbetet visar att det finns allvarliga brister i förutsättningarna för skyddet av farligt gods, särskilt vid godsterminaler och rangerbangårdar på land. Även skyddet för farligt gods på flygplatser och i hamnar är otillräckligt. Myndigheterna tar också för liten hänsyn till antagonistiska hot mot farligt gods. Tillsynsmyndigheterna kan inte bedöma om skyddet är utformat på en tillfredsställande nivå.

Utskottets överväganden

Samhällets krisberedskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelse 2009/10:124 till handlingarna.

Skrivelsen

Regeringen framhåller att resultatmål bör tas fram för att förtydliga vad som kan förväntas av samhällets krisberedskap. Resultatmålen ska ange på vilken nivå vissa samhällsfunktioner bör fungera för att tillmötesgå individens behov vid en allvarlig händelse eller kris. Krisberedskapen bör vidare stärkas genom att aktörernas roll i arbetet i samverkansområdena förtydligas och utgår från resultatmålen. Genom dessa åtgärder menar regeringen att de brister som Riksrevisionen identifierar avseende styrning och uppföljning i rapporten Regeringen och krisen (RiR 2008:9) på sikt kommer att avhjälpas.

Regeringen redovisar i skrivelsen en uppföljning av reformen skydd mot olyckor (SMO-reformen). Regeringens bedömning är att inga större förändringar i lagstiftningen bör göras. Inte heller bör olika lagstiftningar på säkerhetsområdet föras samman. Det finns dock ett antal områden som kräver särskild uppmärksamhet i det fortsatta arbetet. Det gäller bl.a. att samverkan och ett bredare och mer samordnat säkerhetsarbete bör utvecklas, främst på kommunal nivå. I säkerhetsarbetets utveckling ingår ett förslag om s.k. trygghetsstyrkor. Vad gäller brandskyddet bör det tydligt utgå från den enskildes förutsättningar och behov.

I budgetpropositionen 2010 framhöll regeringen att stödet till SOS Alarm för upprätthållande av analoga nät efter hand bör upphöra. Endast i undantagsfall ska staten driva parallella radionät med samma användningsområde¹. I skrivelsen understryker regeringen att utbyggnaden av Rakel kommer att slutföras enligt plan. För att Rakel ska vara ett effektivt samverkansinstrument måste anslutningsgraden i systemet öka.

I skrivelsen utvecklar även regeringen sin syn på informationssäkerhet. Regeringen redogör bl.a. för behovet av en nationell strategi för samhällets informationssäkerhet med bred förankring i samhället. Sveriges IT-incidentcentrum bör överföras från Post- och telestyrelsen till MSB.

Utskottet vill framhålla att det är värdefullt att regeringen i skrivelsen följer upp de av Riksrevisionen identifierade bristerna och redogör för hur en utvecklad styrning och uppföljning av samhällets krisberedskap ska utvecklas. Ett antal regeringsuppdrag har tilldelats MSB, Försvarets forsk-

¹ SOS Alarm har ett eget analogt radionät – som utvecklades för mer än 20 år sedan – för nödtrafiken i Sverige. Via detta nät larmas ambulanser, m.m.

ningsanstalt m.fl. myndigheter. Utskottet välkomnar regeringens åtgärder för att stärka samhällets krisberedskap. Utskottet, som inte har något att invända mot skrivelse 2009/10:124, föreslår att den läggs till handlingarna.

Farligt gods

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår Riksrevisionens styrelses förslag i framställning 2008/09:RRS22 punkterna 1 och 2 samt motionsyrkanden om analys av hur brister för främst landtransporter kan avhjälpas och om hastighetsgränser för tågtransporter av farligt gods.

Framställningen

Riksrevisionens styrelse redogör för Riksrevisionens granskning av skyddet för farligt gods (som refererats ovan) och gör följande överväganden i framställning 2008/09:RRS22.

Styrelsen anser att föreliggande granskningsrapport angående skyddet för farligt gods visar nödvändigheten av att ytterligare åtgärder vidtas inom området för krishantering och krisberedskap. Det finns därför enligt styrelsens uppfattning anledning för riksdagen att besluta om åtgärder för förbättringar avseende skyddet för farligt gods oavsett utgången av behandlingen av framställningen angående regeringens krishantering och styrning av samhällets krisberedskap.

Styrelsen gör bedömningen att åtgärder behöver vidtas vad gäller normering och tillsyn av skyddet för transporter av farligt gods. Även förutläggningarna att skydda samhället mot antagonistiska hot behöver förbättras.

Styrelsen understyrker att effekterna av terrorism med kemiska, biologiska eller radioaktiva ämnen kan bli förödande för samhället och att verksamheten därför bör ha ett fullgott skydd. Med tanke på de konsekvenser som ett antagonistiskt hot kan innebära för samhället måste säkerhets-skyddsbestämmelserna vara utformade så att sådana hot kan undvikas i den mån det är möjligt. Styrelsen anser därför att lagen om skydd för samhällsviktiga anläggningar och säkerhetsskyddslagen bör ses över så att möjligheterna att skydda transporter med farligt gods kan öka.

Styrelsens förslag

Riksrevisionens styrelse föreslår mot bakgrund av ovanstående att riksdagen begär att regeringen

- bör återkomma med förslag till riksdagen om reglering av tillsynen över skyddet för transporter av farligt gods.
- bör se över lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. och säkerhetsskyddslagen (1996:627).

Motionerna

I *flerpartimotion 2008/09:Fö2* framhåller Anders Karlsson m.fl. (s, mp, v) att farligt gods dagligen transporteras i den svenska infrastrukturen. Konsekvenserna av angrepp på dessa transporter skulle bli oerhört allvarliga. En klar ansvarsfördelning mellan myndigheter, men också tydliga uppdrag och adekvata lagar är därför av stor vikt för att öka säkerheten. Motionärerna välkomnar att Riksrevisionens styrelse i sin framställning till riksdagen 2008/09:RRS22 lyft fram en rad olika rekommendationer rörande ansvarsfördelning och översyn av lagstiftning om skyddet av transporter av farligt gods. Motionärerna stöder också de två förslag till riksdagsbeslut som Riksrevisionens styrelse har. Emellertid utgör en ordentlig analys av bristerna och hur dessa kan avhjälpas en central grund för såväl det kort-siktiga som det långsiktiga arbetet med att öka säkerheten för transporter av farligt gods. Detta framgår också av Riksrevisionens rekommendationer men lyfts inte fram i Riksrevisionens styrelsens förslag till riksdagsbeslut. Motionärerna menar att denna rekommendation är så central att riksdagen bör uppmana regeringen att skyndsamt ta fram en analys av hur bristerna för främst landtransporter kan avhjälpas och vilka investeringar och avvägningar som krävs för detta.

Kenneth G Forslund (s) framhåller i *motion 2009/10:Fö261* att när en kommun vill göra det möjligt för ett samhälle att växa utmed en järnväg där farligt gods transporteras utgör järnvägen en negativ faktor. Ett antal skyddsåtgärder måste vidtas för att minska riskerna för olyckor samt konsekvenserna av olyckor om de ändå inträffar. Dessa kostnader läggs till de övriga exploateringskostnaderna, och ytterst är det hyresgästerna eller ägarna till de nya fastigheterna som får betala. Motionären föreslår att kommuner ges möjlighet att i anslutning till detaljplanlagt område påverka hastighetsgränserna för transporter av farligt gods.

Utskottets ställningstagande

Reglering av tillsynen över skyddet för transporter av farligt gods: Regeringen anför i skrivelse 2009/10:124 att granskningsrapporten remitterats till de myndigheter som berörs av rapporten. Utskottet har inhämtat från Näringsdepartementet att Sveriges Transportindustriförbund, Svensk Handel, Sveriges Åkeriföretag, Branschföreningen Tågoperatörerna, Sveriges Redareförening och Sveriges Hamnar har lämnat ett gemensamt yttrande över rapporten. Beredning pågår av remissvaren.

Översyn av lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar: Utredningen med uppdrag att se över lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. behandlar inte frågan om transporter av farligt gods i sitt slutbetänkande (SOU 2008:50), som Riksrevisionen framhållit. I den bakgrund som ges till utredningen refereras till terrorism och en förändrad säkerhetspolitisk hotbild (dir. 2007:6). Utredningen redovisar:

I våra direktiv sägs således att det finns skäl att överväga behovet av att låta skyddslagen tillgodose vissa andra skyddsändamål än de som i dag omfattas av lagen. Som exempel på skyddsbehov som bör övervägas anges vissa former av allvarlig brottslighet som innefattar angrepp på samhället eller vissa vitala samhällsfunktioner; det rör sig enligt direktiven om vissa fall av grov, organiserad brottslighet samt sådan brottslighet som brukar betecknas som systemhotande, dvs. som genom hot eller våld riktar sig mot rättsväsendet eller mot andra grundläggande funktioner i vårt samhälle.

Utredningen fokuserar huvudsakligen på transporter av pengar när det gäller civila motorfordon.

Sammanfattningsvis har våra analyser och överväganden således lett oss till att det inte är vare sig påkallat eller annars lämpligt att skapa en möjlighet att förklara fordon som används för penningtransporter som skyddsobjekt enligt skyddslagen. Våra principiella ställningstaganden har i den delen giltighet också i fråga om civila motorfordon för andra ändamål.

Regeringen föreslår, följdenligt, i proposition 2009/10:87 *Skyddslagen* att skyddsobjekt för civila ändamål behålls i huvudsak oförändrade. Vad gäller civila fordon som skyddsobjekt anför regeringen att civila motorfordon färdas bl.a. på allmänna vägar eller kan befinna sig på platser där allmänheten har tillträde. Om de skulle bli skyddsobjekt måste allmänheten hållas på ett lämpligt avstånd. Vissa remissinstanser – däribland Strålsäkerhetsmyndigheten – har framhållit att även andra fordon m.m. borde kunna förklaras som skyddsobjekt, såsom de kärnavfallstransporter som i dag sker med transportfartyget M/S Sigyn. Regeringen understryker att det självklart finns en rad transporter som är mycket viktiga för samhället och som behöver skyddas mot olika typer av säkerhetshot. Regeringen anför:

Det är emellertid inte givet att den bästa lösningen för att åstadkomma ett sådant skydd är att besluta att transportererna i fråga ska vara skyddsobjekt. Något närmare underlag om de av remissinstanserna utpekade transporterernas olika behov av skydd föreligger inte inom ramen för detta lagstiftningsarbete. Samma invändningar som de som ovan redogjorts för gör sig vidare, i stor utsträckning, också gällande i fråga om andra typer av rörliga objekt. Regeringen anser således inte att det nu föreligger skäl att föreslå en reglering som medger att andra typer av rörliga civila objekt ska kunna beslutas vara skyddsobjekt.

Lok och järnvägsagnar ska dock kunna beslutas vara skyddsobjekt om de är av betydelse för totalförsvaret och Sverige befinner sig i krig eller krigsfara eller det råder andra utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig (prop. 2009/10:87).

Propositionen behandlades i betänkande 2009/2010:FöU7 och utskottet tillstyrkte regeringens förslag. Utskottet instämmer i regeringens bedömning om svårigheterna att förklara transporter som skyddsobjekt.

Översyn av säkerhetsskyddslagen (1996:627): Utskottet konstaterar att behov av en översyn av lagen föreligger då det saknas möjlighet för andra transportmyndigheter än Luftfartsverket att besluta om registerkontroll av personal. I skrivelse 2009/10:124 anför regeringen emellertid att ett godtagbart skydd och effektiv tillsyn av transport av farligt gods bör säkerställas.

”Regeringen avser att analysera hur behov avseende skyddet av farligt gods tillgodoses i nuvarande förordning.” Utskottet utgår från att frågan om registerkontroll av personal i hamnar m.fl. arbetsplatser där farligt gods lastas och mellanlagras kommer att inbegripas i denna analys.

Utskottet anser i likhet med Riksrevisionens styrelse att effekterna av terrorism med kemiska, biologiska eller radioaktiva ämnen kan bli förödande för samhället. Det är därför av avgörande betydelse att verksamhetsutövare som transporterar farligt gods har ett fullgott skydd för sin verksamhet och att det också måste finnas en fullgod tillsyn över dessa åtgärder samt att säkerhetsskyddsbestämmelserna inom området är utformade så att sådana hot kan undvikas i den mån det är möjligt. Utskottet anser dock att pågående beredning bör inväntas. I denna bedömning inkluderar även yrkandet att skyndsamt göra en analys över hur bristerna för främst landtransporter kan åtgärdas. Utskottet delar uppfattningen att brister i dessa transporter är allvarliga, men anser att den nu pågående beredningen av remissinstansernas svar bör avvaktas. Något särskilt uttalande från riksdagen behövs därför inte. Med det anförda avstyrker utskottet Riksrevisionens styrelses framställning 2008/09:RRS22 (punkterna 1 och 2) och motion 2008/09:Fö2.

Hastighetsgränser för transporter med farligt gods: Enligt Trafikverket bestäms hastighetsgränser för godståg utifrån hur mycket banan tål samt själva fordonet. Vad som fraktas spelar ingen roll i sammanhanget. Kommuner har alltid möjlighet att ställa vissa krav vad gäller miljön. Trafikverket erinrar om att det arbetas aktivt inom EU för att öka godstrafiken på tåg och för att få fram godstrafiken snabbare genom Europa.²

Utskottet konstaterar att yrkandet är en fråga för ansvarig myndighet att bedöma och att besluta om, från fall till fall. Utskottet noterar att yrkandet kommer i konflikt med andra, mer övergripande mål. Motion 2009/10:Fö261 avstyrks.

² I ett yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén *Mot ett järnvägsnät för godstrafik* framhålls att följande: ”Ett av de klagomål som ofta framförs när det gäller järnvägstransporter är att de tar lång tid och går långsamt. För att råda bot på detta bör godståglägena ha ett begränsat antal uppehåll (helst inget) och utformas så att konflikterna med andra tåg blir så få som möjligt.” (*KOM(2007) 608 slutlig*). Det understryks att förutom högre hastighet för godstransporter på järnväg är jämn hastighet en annan viktig faktor. Transportindustriförbundet understryker i *Godstrafik på järnväg* (2006) att det är viktigt att restriktioner inte införs beträffande hastigheter och linjesträckningar vad gäller transporter av farligt gods. Sådana restriktioner skulle innebära högre enhetskostnader för transportarbetet, vilket skulle leda till att dessa typer av transporter överförs till väg.

Kriscentrum på Gotland och i Kalmar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om nationellt kris- och säkerhetscentrum på Gotland och maritimt kisträningssentrum i Kalmar.

Motionerna

Christer Engelhardt (s) framhåller i *motion 2009/10:Fö206* att det med den alltmer intensiva trafiken såväl i Östersjön som i lufrummet ovanför bör skapas en samlad trafikledningscentral som kan utgöra ett nationellt kris- och säkerhetscenter på Gotland. Sjöcentralen på Gotland är en väl fungerande verksamhet som kan utvecklas till ett nationellt kris- och säkerhetscenter. Visby har en mycket bra och väl fungerande flygplats som nyligen fått nationell och strategisk status. Motionären menar att MSB:s uppgift att driva på utvecklingen av sektorsövergripande samverkan och arbeta med samordning inte behöver stå i motsats till att Sjöcentralen skulle kunna utgöra ett centrum för ett samlat kris- och säkerhetsarbete.

I *motion 2009/10:Fö231* anför Jan R Andersson (m) att Östersjön blir ett alltmer trafikerat innanhav. Kombinationen av fler och större fartyg, ökat antal fartygspassagerare och ökade oljetransporter ökar kraven på sjösäkerhet i hela Östersjön. Motionären framhåller att Kalmar genom sitt strategiska läge och sin sjöfartsutbildning har varit en metropol för sjöfarten. Kommunen, lokala och regionala myndigheter samt andra organisationer har betydande kompetens inom det maritima området. Sjöfartshögskolan har avancerad simuleringsutrustning och hög kompetens i utvecklingen av simuleringsystem för olika miljöer. Motionären framhåller att Kalmar skulle vara en optimal plats för ett maritimt kisträningssentrum.

Tidigare behandling

Utskottet har i betänkande 2008/09:FöU6 behandlat ett likalydande motionsyrkande om Gotland. Utskottet konstaterade att myndigheterna på Gotland – efter att försöksverksamheten Gotsam avslutades – har bildat en flexibel samverkansfunktion som ska kunna arbeta självständigt och proaktivt med stöd till ansvariga myndigheter. Stödet ska vara efterfrågat och bygga på ansvarsprincipen. Utskottet framhåller att det ser positivt på den nya formen av samverkan som nu växer fram på Gotland och som bygger på frivilligt deltagande från de ingående myndigheterna. Utskottet framhåller att MSB har till uppgift att driva på utvecklingen av sektorsövergripande samverkan och att arbeta med samordning mellan berörda aktörer i samhället för att förebygga och hantera olyckor och kriser.

Utskottet behandlade i ovanstående betänkande även ett likalydande yrkande om maritimt kristräningscentrum i Kalmar. Utskottet anförde att om det föreligger behov av att utveckla den tvärssektoriella krishanteringsutbildningen och övningsmöjligheterna med maritim inriktning nationellt i Sverige är det en fråga som berörda myndigheter har att ta ställning till och i så fall se till att nödvändig utbildning och samordning kommer till stånd.

Utskottets ställningstagande

Nationell kris- och säkerhetscentral på Gotland: Sjöcentralen på Gotland upphörde med sin verksamhet den 31 mars 2010 som ett led i försvarets rationalisering och effektivisering. Verksamheten har flyttats till Berga-Muskö. Radarstationen är fortsättningsvis kvar på Gotland och radarbilder över sjö- och flygtrafik skickas över till Berga-Muskö. Placering på Gotland är inte längre nödvändigt för att övervaka luft- och sjöfart i denna del av Östersjön. Utskottet vill påminna om att det även pågår internationellt sjöövervakningssamarbete, t.ex. inom ramen för EU:s Östersjöstrategi. Projektet Marsuno (Martime Surveillance North) ingår som en del i arbetet med en europeisk integrerad sjöövervakning, och omfattar de nordeuropeiska havsområdena, som sträcker sig från Nordsjön i väster till Östersjön i öster. Projektet leds av Kustbevakningen. Det anförda föranleder utskottet att avstyrka motion 2009/10:Fö206.

Kristräningssentrum i Kalmar: Utskottet finner inte anledning att ompröva sitt tidigare ställningstagande utan avstyrker motion 2009/10:Fö231.

Utbildning vid räddningsskolorna

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som gäller räddningsskolor och utbildningar för räddningstjänstpersonal.

Motionerna

I *kommittémotion 2008/09:Fö293* framhåller Anders Karlsson m.fl. (s) att de ser stora risker att risk-, sårbarhets- och säkerhetsutbildningar kommer att få försämrad kvalitet och tillgänglighet. Utredningen Alltid redo beskrev inte kostnaderna för det nu existerande utbildningssystemet och gjorde inte någon analys av trolig kostnadsökning, t.ex. för vidareutbildning av brandmän. Motionärerna menar att det finns behov av en genomgång av aktörer på marknaden, tillgång till övningsområden, m.m. Det

behövs en utredning som ser över dessa brister i risk-, sårbarhets- och säkerhetsutbildningar så att Sverige inte riskerar att få kompetensbrist vad gäller utbildad räddningstjänstpersonal (*yrkande 36*).

Agneta Lundberg och Eva Sonidsson (båda s) erinrar i *motion 2008/09:Fö216* om att Västernorrlands län har utvecklat verksamheter inom kris- och konflikthantering samt räddning. Länet har en bred samverkan mellan näringsliv, organisationer samt universitet i det regionala nätverket Safety and Rescue Region. Sandös personal besitter spetskompetens inom områden som internationella insatser, humanitär minhantering, krishantering och kriskommunikation. Civil-militär samverkan kommer att få ökad betydelse vid framtida humanitära insatser i krisdrabbade områden. Motionärerna framhåller att det finns stora fördelar med att Räddningsverket Sandö ges möjlighet till utveckling också inom MSB:s organisation och ges ett fortsatt ansvar för utbildning och övning inför internationella insatser.

Monica Green m.fl. (s) framhåller i *motion 2008/09:Fö250* att Räddningsverkets skola i Skövde erbjuder ett brett utbud av utbildningar inom områdena skydd och beredskap mot olyckor och svåra påfrestningar. Skolan har unika resurser i form av lärare, specialiserad servicepersonal och utbildningsanordningar. Skolan erbjuder utbildning med överenskommen kvalitet inom Räddningsverkets hela verksamhetsområde. Räddningsverket i Skövde utvecklar ständigt nya utbildningar för att möta de behov av kompetensutbildning inom risk- och säkerhetsområdet som finns. Kärnan för verksamheten är det stora och flexibla övningsfältet som är ett av Sveriges största. Motionärerna yrkar på att verksamheten på räddningsskolan i Skövde säkerställs med MSB som huvudman.

Tidigare behandling

Vad gäller Räddningsverkets skolor i Rosersberg och Skövde har ett likalydande motionsyrkande behandlats i betänkande 2007/08:FöU12. Utskottet ansåg i det betänkandet, i likhet med regeringen, att dagens struktur med fyra skolor är begränsande samt bygger på äldre förhållanden. Flexibiliteten och tillgängligheten bör eftersträvas. Dagens behov av utbildningar bör, enligt utskottets mening, kunna tillgodoses genom anlitan av olika utbildningsaktörer samt av två räddningsskolor med statligt huvudmannaskap. Utskottet refererade till uppdraget en särskild utredare fått, att se över möjligheterna att överföra Räddningsverkets skolor i Rosersberg och Skövde till annan huvudman och gör bedömningen att resultatet av detta uppdrag bör avvaktas.

Bakgrund

Statens räddningsverk har sedan 1986 utbildat räddningsmän, brandmän (heltid och deltid) och brandbefäl åt landets räddningstjänster på fyra platser i Sverige, från Sandö i norr till Revinge i söder. Vid bildandet av MSB överfördes Sandö och Revinge till myndigheten. Utredningen med

uppdrag att pröva möjligheten att låta annan huvudman bedriva verksamhet vid räddningsskolorna i Skövde och Rosersberg (dir. 2008:59) överlämnade i oktober 2008 slutrapporten *Kan verksamhet vid räddningsskolorna i Skövde och Rosersberg överföras till ny huvudman?* (fortsättningsvis: Fö 2008:5). Utredningen fokuserade på verksamheten, marknaden och övriga förutsättningar i sin genomgång.

Vad gäller verksamheten består den av fyra typer av utbildningar: grundutbildningar i skydd mot olyckor (SMO), skorstensfejarutbildning och utbildning i räddningsinsats; ett stort antal vidareutbildningar; uppdragsutbildningar samt tjänsteexport. Utredaren framhåller att det är en komplex, bred och mycket specialiserad verksamhet som bedrivs vid räddningsskolorna som kräver bl.a. övningsfält eller andra avancerade utbildningsanordningar (Fö 2008:5).

Räddningsskolorna arbetar både mot inhemska och utländska kunder. Bland inhemska är det den kommunala räddningstjänsten som är skolornas främsta kund. Övriga kunder är myndigheter, länsstyrelser samt industrin. Utländska kunder är både internationella organisationer (bl.a. FN), räddningstjänster och företag från länder runt om i Europa. Det finns ett stort internationellt intresse för Räddningsverkets utbildningar, och efterfrågan har varit större än vad som kunnat tillhandahållas. Utredaren konstaterar att skolorna i Skövde och Rosersberg är så mycket mera än en nationell utbildningsgenomförare. En nedläggning skulle innebära att resurser försvinner som blir kännbara utanför den svenska brandmannautbildningen och blir svåra att bygga upp igen. Utredaren anser att detta faktum inte blivit ordentligt belyst i Alltid redo (SOU 2007:31). Det är av intresse enligt utredaren att en ny huvudman tar över Rosersberg eftersom utredaren ser en rad negativa konsekvenser av en avveckling. Konsekvenserna av en avveckling av räddningsskolan i Skövde blir liknande dem i Rosersberg (Fö 2008:5).

Utredaren kom efter sin genomgång fram till följande:

- Verksamheten som bedrivs vid räddningsskolorna i Rosersberg och Skövde kan drivas vidare under andra huvudmän. Det finns inga principiella hinder för att låta andra än staten bedriva de utbildningar och den verksamhet som bedrivs i räddningsskolorna. Viktigt är dock att anordnare av utbildning ska vara certifierade eller på annat sätt besitter nödvändig kompetens. Aktörer som direkt skulle kunna leverera räddningsutbildning med den kvalitet som utmärker Räddningsverkets utbildningar finns inte i dagsläget annat än hos de aktörer som driver verksamheten vidare med den kompetens som finns vid skolorna i Rosersberg och Skövde.
- Nya huvudmän på skolorna i Skövde och Rosersberg behöver nya kunder på marknaden. Det finns en potential att exploatera hos såväl nationella som utländska kunder. Utredaren menar att nya kunder kommer att etablera sig och utvecklas på räddningstjänstmarknaden om de

hittillsvarande statliga utbildningarna avmonopoliseras, om MSB lägger ut en stadig volym beställningar varje år och om aktörerna marknadsför sig mot inhemska och utländska kunder.

- Räddningsskolan i Rosersberg avvecklas och SSR tar över skorstensfejarutbildningen. Räddningsskolan i Skövde bolagiseras och bjuds ut till försäljning. Revinge och Skövde bolagiseras på sikt (Fö 2008:05).

Utskottets ställningstagande

Från Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) har inhämtats att Räddningsverkets skola i Rosersberg har övergått i privat regi och drivs av Räddningsskolan Rosersberg AB. Räddningsskolan Rosersberg AB anger att den kommer att fortsätta med brand- och säkerhetsutbildningar riktade mot företag, kommuner och myndigheter. Kursutbudet spänner över kortkurser i handbrandsläckning och första hjälpen till skräddarsydd brandmannautbildning.³ Räddningsverkets skola i Skövde har övergått i privat regi via försäljning till Swedish Rescue Training Centre i Skövde AB (SRTC) och senare även till firman Räddningsskolan i Skövde AB.⁴ SRTC driver övningsfältet i Hasslum som Räddningsverkets skola förfogade över. Räddningsskolan i Skövde AB ska arbeta med utbildnings- och uthyrningsverksamhet. Den använder de faciliteter som Räddningsverket förfogade över i området Ryd. Till övningsfältet förlades under 2009 fyra kurser som avser grundutbildning för deltidsanställda brandmän.

SMO-utbildningen genomförs i Revinge och Sandö (reguljärt på plats eller på distans). Skorstensfejarutbildningen ges även fortsättningsvis på Rosersberg, men inom ramen för MSB:s utbildningsutbud på Sandö.

Utskottet har inhämtat att MSB har upphandlat infrastruktur, företrädesvis i Mellansverige, för att kunna förlägga vidareutbildning vid olika platser. Vidare pågår ett arbete inom MSB med syfte att öka möjligheterna till vidareutbildning på distans. MSB har upphandlat vissa tjänster från Rosersberg, bl.a. en kurs i grundutbildning för deltidsanställda brandmän under 2009. En översyn av den utbildningsreform som introducerades under 2003 pågår dessutom inom MSB. Översynen ska vara färdig under 2010.

Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) framhåller att eventuell kompetensbrist på utbildad räddningstjänstpersonal ska framgå i första hand i länsstyrelsernas tillsyn över den kommunala räddningstjänsten. Inga signaler har hittills getts om att det finns en sådan kompetensbrist. MSB har

³ På området i Rosersberg har ett antal privata och offentliga aktörer flyttat in: förutom Räddningsskolan Rosersberg AB, Energi & Utbildning i Sverige AB, Länspolisen i Stockholms län, Tre Rosor – pensionat & konferens, Statens fastighetsverk samt Rosersbergs slott.

⁴ SRTC drivs av Autokarosskoncernen i Floby. Genom dotterbolaget Autokaross Rescue Systems (ARS) erbjuder Autokarosskoncernen i Floby svenska och utländska räddningstjänster, företag, myndigheter, organisationer m.fl. utbildningar och övningar inom risk- och säkerhetsområdet. Avsikten är även att genomföra utbildningar på uppdrag av MSB.

emellertid märkt en marginell nedgång i efterfrågan på vidareutbildning under 2009–2010. MSB har, efter att ha kontaktat kommunerna, kommit fram till att det snarast har ekonomiska orsaker.

Vad gäller Sandö har, enligt vad utskottet inhämtat, några större förändringar ännu inte skett på MSB Sandö efter omorganisationen. En konsekvens av omorganisationen är dock att internationell utbildning genomförs i mindre utsträckning på plats. Den internationella utbildningen hålls i Karlstad med lärare från Sandö. MSB Sandö fortsätter och utvecklar samarbetet i regionen, t.ex. med CBRN-centret i Umeå och Mittuniversitetet.⁵

Utskottet delar utredningens och regeringens uppfattning att andra än staten kan inneha huvudmannaskap för räddningstjänstutbildningen och att det finns en potential på räddningstjänstmarknaden som kan utvecklas med fler aktörer. Vad gäller kravet på en utredning av verksamhet, marknad m.m. som efterfrågas i motion 2008/09:Fö293 belyser utredningen om ändrat huvudmannaskap (Fö 2008:5) dessa frågor. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet motionerna 2008/09:Fö293 yrkande 36, 2008/09:Fö216 och 2008/09:Fö250.

Monopol på SMO-utbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att monopolen på brandmanna- och räddningstjänstutbildningen avskaffas.

Motionerna

I *motion 2008/09:Fö265* anför Cecilia Widegren (m) att SMO-utbildning är den enda räddningsutbildning som fortfarande är monopoliserad. Utan monopol kan man uppnå större flexibilitet och fortare modernisera utbildningarna då utvecklingen är snabb, inte minst vad gäller ny teknik. Motionären yrkar att monopolen på brandmanna- och räddningsutbildning avskaffas. Det förutsätter att förordning SFS 2003:477 ändras så att även privata aktörer som svarar upp mot de krav som staten ställer kan genomföra utbildningen.

Cecilia Widegren (m) framhåller i *motion 2009/10:Fö244* att det är av yttersta vikt att brandmannautbildningen uppfyller höga krav, är tidsenlig och tar till sig den nyaste tekniken. Motionären vill att monopolen på brandmanna- och räddningsutbildning avskaffas (*yrkande 1*) och att förordningen (2003:477) om utbildning i skydd mot olyckor ändras (*yrkande 2*).

⁵ MSB Sandö anlitas för att ge studenterna i det nystartade risk- och krishanteringsprogrammet praktiska insikter om risk- och krishantering.

Bakgrund

Utbildningarna för den kommunala räddningstjänsten reglerades i räddningstjänstlagstiftningen. Utredningen räddningstjänstutbildning för framtiden (RUFF-utredningen) – som tillsattes 1999 – konstaterade att de ökade kraven på kompetens som följer av utökade och ändrade arbetsuppgifter för personalen bör återspeglas i utbildningen. Kompetenskraven borde enligt utredningen författningsregleras för befattningar som är förknippade med myndighetsutövning och där särskilda befogenheter tillkommer befattningshavaren. Regeringen uppdrog därefter till Räddningsverket att vidareutveckla RUFF-utredningens förslag. Uppdraget drevs av Räddningsverket som ett projekt där också Kommunförbundet och kommunerna deltog. Räddningstjänstlagutredningen anslöt sig till de förslag som projektet lämnat när det gäller författningsreglering av kraven på kompetens och utbildning av räddningstjänstpersonalen (Ds 2009:47). Det nya utbildningssystem för den kommunala räddningstjänsten som beslutades innebar att SMO-utbildning och skorstensfejarutbildning blev författningskyddade utbildningar (SFS 2003:477).

Utskottets ställningstagande

Utredningen med uppdrag att pröva möjligheterna att låta annan huvudman bedriva verksamhet vid räddningsskolorna i Skövde och Rosersberg fann inte någon principiell anledning varför staten skulle ha monopol på att genomföra utbildningar för den kommunala räddningstjänsten eller de andra verksamheter som förekommer. Utredaren framhöll att det krävs en författningsändring för att SMO-utbildningar ska kunna genomföras av privata aktörer. Det föreligger konstitutionella förutsättningar för delegering av de uppgifter som innefattar myndighetsutövning till en juridisk person som ägs antingen av staten eller av en privat aktör (Fö 2008:05).

Enligt Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) har det skett ändringar i SFS 2003:778, dock huvudsakligen redaktionella sådana.

Utskottet delar uppfattningen att andra än staten ska kunna genomföra SMO-utbildning. Motionsyrkandena torde i allt väsentligt få anses vara tillgodosedda i och med att Räddningsverkets skola i Skövde och i Rosersberg övergått i privat regi. Motionerna 2008/09:Fö265 och 2009/10:Fö244 yrkandena 1 och 2 avstyrks därmed.

Rekrytering av deltidsbrandmän

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om översyn av problemet med rekrytering av deltidsbrandmän.

Motionerna

I *motion 2008/09:Fö282* av Tomas Eneroth m.fl. (s) framhålls att det har blivit allt svårare att både rekrytera och behålla deltidsbrandmän. Orsakerna är många – alltifrån försämrade ersättningar, bristande försäkringskydd och kanske framför allt förändringarna på arbetsmarknaden. Liten bemanning i företag, korta ledtider med allt kortare tid mellan order och leverans och generellt ökad press på arbetsmarknaden har gjort att allt fler tackar nej till att ta ett erbjudande som deltidsbrandmän. Ur samhällssynpunkt är naturligtvis denna utveckling starkt oroande. I delar av landet är i dag stora delar av deltidskårernas bemanning vakant, och vid de pensionsavgångar som väntar de närmaste åren kan läget bli akut. Motionärerna yrkar på en översyn i syfte att förbättra rekrytering till räddningstjänsten.

Lars Wegendal m.fl. (s) anför i *motion 2009/10:Fö219* att 271 av landets 290 kommuner har kommunal räddningstjänst som helt eller delvis baseras på deltidspersonal. Enligt siffror från SCB anger 142 av de 210 räddningstjänstkommunerna i landet som har deltidsanställda (dvs. 67,6 %) att de har problem med rekrytering av deltidspersonal. På de totalt 649 orter i landet där deltidsstyrkor finns uppger kommunerna att rekryteringsproblem finns på 297 av dessa orter (45,8 %). Det kommer sannolikt aldrig att finnas förutsättningar för heltidskårer i hela landet, och deltidskårer kommer alltså att vara en förutsättning för snabba insatser i mindre tätorter och i glesbygd. Motionärerna menar att det är angeläget att en översyn av rekryteringsfrågan genomförs för att belysa om ytterligare ekonomiska incitament eller regeländringar är nödvändiga.

Tidigare behandling

Motioner i denna fråga har förekommit alltsedan riksmötet 2000/01. Utskottet anförde i betänkande 2000/01:FöU8 Samhällets räddningstjänst att Räddningsverket redovisat förslag till ett nytt utbildningssystem. När det gäller deltidsutbildningen syftade förslaget till att göra utbildningen mer flexibel och därigenom underlätta rekryteringen. Försvarsministern anförde i svar på en skriftlig fråga att Räddningsverket framhållit att det blivit svårare att rekrytera deltidsanställda brandmän och att det medfört att 15 % av landets kommuner haft problem med att upprätthålla den i räddningstjänstplanen angivna beredskapen. Ett uppdrag till Räddningsverket att redovisa förhållandena för deltidsanställda brandmän vad avser rekrytering, ersättning, utbildning och arbetsvillkor övervägdes i regeringen. Utskottet välkomnade att regeringen tagit initiativ i denna fråga och bedömde att det uppdrag som regeringen aviserat borde kunna ge ett underlag för att bl.a. få frågan belyst om ytterligare ekonomiska incitament är nödvändiga för att trygga bemanningen framöver.

I betänkande 2001/02:FöU4 Samhällets räddningstjänst och sotningsväsendet m.m. framhöll utskottet att rekryteringen till brandmannayrket är en kommunal personalförsörjningsfråga som hanteras av den enskilda kommu-

nen. Utskottet utgick från att frågor som rör rekryteringen till brandmannayrket behandlats i den översyn som Svenska Kommunförbundet tillsammans med Räddningsverket gjort av den kommunala räddningstjänstutbildningen.

I betänkande 2003/04:FöU2 refererade utskottet till Räddningsverkets rapport *Deltidsanställda brandmän, kartläggning av orsaker till rekryteringsproblem och förslag till fortsatt arbete*. Av undersökningen framgår att de största svårigheterna med att rekrytera deltidsanställd brandpersonal anses bero på att för få bor och arbetar inom tätorten och att de fysiska krav som ställs på de sökande är för stora. Kvinnor är starkt underrepresenterade i den kommunala räddningstjänsten. Åtgärder måste vidtas för att öka andelen kvinnor inom den kommunala räddningstjänsten. Den etniska mångfalden återfinns inte heller inom den kommunala räddningstjänsten. Den föreslagna reformerade räddningstjänstlagstiftningen bör leda till att det av de kommunala handlingsprogrammen framgår hur kommunens rekryteringsarbete ska ordnas. Räddningsverket har bildat en grupp där representanter för Kommunförbundet, de fackliga organisationerna m.fl. ingår som ska hantera frågor som berör förutsättningarna för att rekrytera och behålla personal anställd på deltid inom den kommunala räddningstjänsten. Utskottet framhöll att arbetsmarknadens parter i en central protokollsanteckning har uppmärksammat problemet med att rekrytera personal.

I betänkande 2004/05:FöU7 Skydd mot olyckor refererar utskottet till föregående behandling (bet. 2003/04:FöU2). Utskottet delade motionärens mening om behovet av en god rekrytering av deltidsbrandmän, men vidhöll sin uppfattning att arbets- och anställningsvillkoren måste avgöras av arbetsmarknadens parter.

I betänkande 2005/06:FöU7 Räddningstjänst och skydd mot olyckor hänvisade utskottet till Räddningsverkets arbete sedan drygt två år tillbaka med syfte att underlätta för kommunerna vid rekrytering av deltidsanställd räddningstjänstpersonal och till den särskilda resursgrupp som tillsatts. I arbetet har särskilda problemställningar och särskilda grupper identifierats. Den mest tydliga gruppen är i detta fall kvinnor. Som ett led i att underlätta rekryteringen framhålls den idébank på Räddningsverkets hemsida där goda exempel på rekryteringsåtgärder i olika kommuner presenteras. Utskottet fann dessa initiativ mycket lovvärda.

I betänkande 2006/07:FöU4 Krishantering och skydd mot olyckor konstaterade utskottet att Räddningsverket sedan början på 2000-talet haft två regeringsuppdrag som berör frågor om att rekrytera och behålla deltidsbrandmän. En sammanfattning ges av de åtgärder som vidtagits, och utskottet framhöll att Räddningsverket fortsättningsvis arbetar med stöd till rekryteringsåtgärder och i synnerhet med inriktning på att få fler kvinnor i brandmannayrket. Utskottet fann initiativen lovvärda.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att två skilda frågor ibland tvinns samman, dels räddningstjänstens traditionella sammansättning – som bör öka i riktning mot ökad jämställdhet och mångfald – dels svårigheten att rekrytera personal på deltid till räddningstjänsten, framför allt i glesbygden. Till och från knyts förhoppningar om att kunna lösa rekryteringsproblemet genom en breddning av rekryteringsbasen. Frågan om kvinnliga brandmän lyftes fram redan i skrivelse 1999/2000:24 *Jämställdhetspolitiken inför 2000-talet*. Regeringen anför att Räddningsverket fått ett uppdrag att underlätta rekryteringen av kvinnor till den kommunala räddningstjänsten och att Räddningsverket genomfört två studier vilka ska ligga till grund för utformningen av fysiologiska tester vid rekryteringen av brandmän. Räddningsverket har informerat räddningschefer och andra berörda om arbetet med att öka rekryteringen av kvinnlig personal till räddningstjänsten. I skrivelse 2008/09:167 *En strategi för utvecklingskraften i Sveriges landsbygder* framhåller regeringen att ett aktivt jämställdhetsarbete i förlängningen ger bättre möjligheter för både män och kvinnor att bli deltidsbrandmän. Senast i skrivelse 2009/10:124 framhåller regeringen att åtgärder bör vidtas för att uppnå en jämnare könsfördelning och öka rekryteringen av andra underrepresenterade grupper och därmed stärka jämställdheten och mångfalden i räddningstjänsten. MSB har i enlighet med detta beslutat om ett handlingsprogram för ökad jämställdhet samt initierat ett antal forskningsprojekt om genus och räddningstjänst.

SKL understryker, enligt vad utskottet erfarit, att det är ett problem att man tidigare bara har vänt sig till män när man rekryterat. Fortfarande är det få kvinnor i räddningstjänsten. Torsby kommun är bäst i Sverige med 17 % kvinnor i räddningstjänsten. SKL menar att man bör arbeta mer med mångfalds- och jämställdhetsperspektivet i räddningstjänsten. Dock, rekryteringsproblemet består mest i en demografisk förändring och en förändrad arbetsmarknad.

Utskottet har i kontakt med MSB inhämtat att MSB:s tillsynsenhet gör en uppföljning av kommunernas räddningstjänst varje år. Enligt MSB:s bedömning är problemet mer akut på vissa ställen, framför allt norr om Dalälven, Norrlands inland, men problemet finns överallt (även tätorter kan ha problem). Det finns 640 brandstationer i landet, ungefär hälften av dem har problem med att rekrytera. Som en konsekvens av svårigheten att rekrytera deltidsanställda till räddningstjänsten tvingas kommuner att dra ned på beredskapen.

Den arbetsgrupp som tillsattes i syfte att följa upp SMO-reformen (Fö2009/921/SSK) behandlar också frågan om rekrytering av deltidsanställd personal. Arbetsgruppen jämför statistik om bemanning, befolkningsutveckling och åldersstrukturer enligt Räddningsverkets rapport 2001 och dagsläget.

Bemannings: Den mest förekommande bemanningen 2001 var fem personer.⁶ Bemanning med två personer var möjlig på de flesta orter, oavsett befolkningsunderlag, och det förklarades med ett stort engagemang för att behålla servicen räddningstjänst på dessa orter. Vid övergång till bemanning om tre eller fyra personer uppstod rekryteringsproblem vid tätorter med färre än 1 000–1 100 invånare. Rökdykning för livräddning var inte en särskilt vanlig uppgift, medan användning av andningsskydd för egendomsskydd var mera frekvent. Arbetsgruppen konstaterar att detta inte har förändrats.

Befolkningsutveckling: Under perioden 1996–2001 minskade befolkningen i de områden där räddningstjänsten i huvudsak består av deltidsanställd personal. De kraftigaste minskningarna fanns i norra Sverige. Motsvarande redovisning för perioden 2001–2008 visar på ungefär samma tendenser och en fortsatt negativ utveckling för länen i norr.

Ålderstrukturen: Undersökningen 2001 visade att det fanns en ogynnlig ålderstruktur. Antalet äldre blev fler på landsbygden. En motsvarande undersökning för förhållandena under 2008 visar i stort sett samma tendens.

Arbetsgruppen konstaterar att ”kommuner som i dag har räddningsstyrkor med deltidsanställd personal kommer att tvingas att minska personalen eller helt enkelt ersätta eller komplettera med andra metoder för att hålla en rimlig säkerhetsnivå”. Efter reformen har antalet brandstationer minskat från 750 till 710. I vissa kommuner finns fler brandstationer än år 2000, i andra kommuner, företrädesvis i landsorten, har brandstationer lagts ned. Det har vidare skett personalminskningar i beredskap under dagtid. Flera kommuner har dragit ned på beredskapen och ändrat organisationsform och infört s.k. första-insats-person. Arbetsgruppen drar slutsatsen – vilket också framgår indirekt i ovanstående referat av återkommande behandlingar av rekryteringsfrågan – att det inte är enkelt att rekrytera personal på deltid till den kommunala räddningstjänsten. Dels inkräktar uppgiften som deltidsanställd brandman på fritiden, dels ska krav uppfyllas beträffande hälsa och fysisk arbetsförmåga, och vidare ska bostad och arbetsplats ligga inom rimligt avstånd från brandstationen. I undersökningen 2001 redovisades att den avgjort största orsaken till rekryteringsproblemen var de demografiska förhållandena. Samma gäller även för 2008.

Arbetsgruppen föreslår

- att MSB bör pröva om och hur utbildningen i räddningsinsats för deltidsbrandmän kan genomföras med eller utan utbildning i rökdykning samt om och hur utbildningen i räddningsledning kan differentieras och anpassas till deltidstyrkornas förutsättningar

⁶ Enligt föreskrifter till arbetsmiljölagen behövs fem personer för att en insats med rökdykare ska kunna genomföras. Det innebär att 15–20 personer måste ingå i en räddningsstyrka för att kunna hålla bemanningen om fem personer dygnet runt.

- att MSB får uppdraget att i några lämpliga kommuner studera och pröva alternativa lösningar för att i samverkan mellan s.k. blåljusmyndigheter uppnå en för medborgarna god tillgänglighet av hjälp vid nödlägen och en rimlig trygghets- och säkerhetsnivå avseende ordning, säkerhet och hälsa.

Arbetsgruppen anser vidare att MSB bör intensifiera arbetet med att sprida kunskap om hur man med mindre styrkor kan genomföra effektiva räddningsinsatser. Resursgruppen som bildades 2001 som ett resultat av Räddningsverkets rapport bör återuppta sitt arbete (Ds 2009:47).

I skrivelse 2009/10:124 redogör regeringen för förslaget om trygghetsstyrkor:

Det har blivit svårare att rekrytera deltidsanställd personal till den kommunala räddningstjänsten, särskilt på landsorten. För att uppnå en för medborgarna god tillgänglighet till hjälp vid nödlägen och en rimlig trygghets- och säkerhetsnivå avseende allmän ordning, säkerhet och hälsa har regeringen för avsikt att pröva alternativa lösningar genom samverkan mellan i första hand kommunal räddningstjänst, polis och ambulanssjukvård.

Regeringen tilldelade i april 2010 MSB uppdraget att – i samverkan med Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen och ett antal länsstyrelser – lämna förslag på sådana lösningar.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att räddningstjänstens svårigheter att rekrytera deltidsanställda, framför allt i glesbygden, inger oro. Utskottet konstaterar också att problemet har visat sig vara svårt att lösa. Den nyligen genomförda utvärderingen av SMO-reformen, som bl.a. innebar en analys av utbildnings- och kompetensfrågor, har dock resulterat i ett antal förslag på åtgärder. Utskottet välkomnar regeringens initiativ att pröva alternativa lösningar. I avvaktan på att dessa prövas avstyrks motionerna 2008/09:Fö282 och 2009/10:Fö219.

Räddningstjänstinsats i ett grannland

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avstyrker motionsyrkanden om ansvar för räddningstjänstinsats i ett grannland.

Motionen

I *motion 2008/09:Fö263* av Krister Hammarbergh (m) anförts att ett stort samarbete av tradition förekommer över gränsen i Tornedalen. Men trots Nordiska rådet och EU-medlemskap finns fortfarande en rad gränshinder kvar som skapar onödiga svårigheter för medborgarna. Ett exempel är möjligheten att använda sig av respektive lands räddningstjänst på andra sidan gränsen. I dag måste en räddningsinsats i Sverige ledas av ett svenskt

befäl. För flera kommuner i gränsområdet är det mer rationellt och för medborgare tryggare om den räddningstjänst som ligger närmast en ort i behov av räddningsinsats får det huvudsakliga ansvaret, oavsett på vilken sida av gränsen som orten ligger. Detta förutsätter dock att länderna ändrar sitt regelverk. Motionären yrkar på regeländring så att en räddningstjänstinsats i Sverige kan få ledas av ett finskt befäl (*yrkande 1*) och att samtal inleds med den finska staten om att tillåta svenskt befäl att leda räddningstjänstinsats i Finland (*yrkande 2*).

Tidigare behandling

Utskottet behandlade likalydande motionsyrkanden i betänkande 2007/08:FöU12 Stärkt krisberedskap. Utskottet ansåg då, i likhet med regeringen, att det nordiska samarbetet inom krisberedskapsområdet bör bli föremål för gemensamma politiska överväganden och samtal. Regeringen uttalade i proposition 2007/08:92 att den avser att verka för en stärkt politisk dialog med de nordiska länderna i syfte att skapa en politisk grund för det fortsatta nordiska samarbetet på området. Utskottet ansåg att det nordiska samarbetet måste uppmuntras men fann inte skäl att tillstyrka motionsyrkandena.

Utskottets ställningstagande

Det förekommer ett omfattande regionalt och framför allt lokalt samarbete mellan gränskommuner inom ramen för det nordiska räddningstjänstavtalet Nordred. Syftet med Nordred är att främja samverkan inom räddningstjänsten mellan medlemsländerna, inte bara vad gäller samarbete för att utveckla räddningstjänsten utan också en operativ samverkan i akuta räddningssituationer. Avtalet förpliktar länderna att ”i samband med en olycka eller vid överhängande risk för en sådan, i möjlig omfattning hjälpa, med hänsyn till de i avtalet fastställda bestämmelserna”. Avtalet består även av bestämmelser om staternas förpliktelser, t.ex. att informera om lagstiftning och organisation av räddningstjänsten i de olika länderna och att medverka till utvecklingen av samarbetet på området.

Regeringen redogör i skrivelse 2009/10:124 att de nordiska ministrarna med ansvar för området samhällsskydd och beredskap vid ett nordiskt ministermöte 2009 har enats om att utveckla det nordiska räddningstjänst-samarbetet (i den s.k. Hagadeklarationen). MSB har i regleringsbrevet för budgetåret 2010 fått ett uppdrag att, i samverkan med berörda svenska och nordiska myndigheter, lämna förslag till åtgärder i syfte att ytterligare fördjupa det nordiska samarbetet inom områden där ett ökat samarbete skulle innebära mervärde för den gemensamma förmågan att hantera olyckor och kriser.

Vad gäller frågan om befäl har utskottet i kontakt med MSB inhämtat att MSB menar att man inte bör blanda ihop arbetsledarbegreppet med räddningsledarbegreppet (en räddningsledare kan besluta om t.ex. ingrepp i

annans rätt). Det finns inget som säger att en räddningsledare måste vara på skadeplatsen innan en räddningsinsats kan påbörjas. Lagstiftningen är dock sådan att räddningsledare i Sverige kan bara den vara som är anställd i en svensk kommun. Detta hindrar dock inte att en räddningsinsats kan påbörjas med den först anlända styrkan även om det är en utländsk styrka – denna ska då ha en arbetsledare/befäl som utifrån arbetsmiljölagstiftningen ansvarar för bl.a. den egna personalens säkerhet. Detta har varit andemeningen i Nordred. MSB framhåller att ingen kommun hittills har framfört önskemålet om att skapa en gemensam organisation med en gränskommun eller att helt enkelt leja bort delar av sin räddningstjänst till en gränskommun, men det kan vara en fråga som myndigheten skulle kunna titta närmare på. Det skulle i så fall gälla att undersöka de formella hinder och vad i regelverk m.m. som behöver förändras för att en sådan organisation ska vara möjlig.

Enligt SKL är svensk räddningstjänst väldigt bra på att samverka. Den samverkar över kommungränser och länsgränser, dels spontant, dels reglerat i förväg via samarbetsavtal. SKL betonar i likhet med MSB skillnaden mellan befäl från ett annat land och räddningstjänstpersonal från ett annat land. Det förra fallet är mer komplicerat. Ett befäl ska ha en viss kompetens, ett befäl ska vara anställt i en kommun för att få leda en räddningsinsats m.m.

I likhet med motionären anser utskottet att ett ökat nordiskt samarbete är värdefullt. Utskottet välkomnar att de nordiska ministrarna inom området samhällsskydd och beredskap har enats om en utveckling av det nordiska räddningstjänstsamarbetet och att MSB fått ett uppdrag att ta fram förslag. Det påbörjade arbetet bör avvaktas. Motion 2008/09:Fö263 yrkandena 1 och 2 avstyrks därmed.

SOS Alarm

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om anmälningsplikt för SOS Alarm och positionering av nödsamtal.

Motionerna

I *motion 2008/09:Fö206* av Katarina Brännström (m) erinras om att SOS Alarm genom intervjuer bedömer och analyserar behovet av hjälp. SOS Alarm försöker snabbt få fram rätt åtgärd och samordna olika resurser. I händelse av olyckor vars bakomliggande orsak är brott efterfrågar dock motionären att SOS Alarm bör ha anmälningsplikt så att misstänkta brott inte går förlorade i hanteringen. Motionären framhåller som ett exempel

att vittnen har uppgett en viss person eller ett bilnummer som vållande till skada på annan person men att SOS Alarm har vägrat uppges dessa uppgifter till polisen.

Christer Winbäck (fp) anför i *motion 2008/09:Fö211* att SOS Alarm varje år tar emot ca 3,5 miljoner samtal; 2 miljoner av dessa samtal kommer från mobiltelefoner. När ett mobilsamtal når larmcentralen skickas en förfrågan till teleoperatören om vilken mobiltelefonstation samtalet kommer ifrån. Den information som operatörerna lämnar till SOS Alarm gör det möjligt för larmcentralen att med god noggrannhet positionera personen som ringer. Information om telefon eller abonnent skickas dock inte med när det gäller nödsamtal via annan operatör än den egna. Cirka 20 000 nödsamtal per år går via annan operatör. Experter på mobilpositionering och mobiloperatörer har olika uppfattning om vad som rent tekniskt är möjligt att åstadkomma. Motionären framhåller att en lösning måste hittas som innebär att positionering kan ske även i fallet med nödsamtal via annan operatör än den egna.

Utskottets ställningstagande

Frågan om anmälningsplikt: SOS Alarm AB framhåller att SOS Alarm styrs av lagen (1981:1104) om verksamheten hos vissa alarmeringscentraler. SOS Alarm får inte yppa något som framkommit i ett samtal. SOS Alarm omfattas inte av hälso- och sjukvårdslagen (patientsekretessen) eller sekretesslagen, däremot omfattas legitimerad sjukvårdspersonal som arbetar på SOS Alarm av hälso- och sjukvårdslagen.⁷

SOS Alarm framhåller att varje operatör har från några sekunder upp till någon minut på sig att göra en bedömning. På basis av den information som inhämtats under samtalet informerar operatören ambulansbesättningen om läget. Operatören kan meddela ambulansbesättningen att man tror t.ex. att ett barn far illa och på så vis göra ambulansbesättningen uppmärksam på att ta in ytterligare information. Men att bara utifrån ett kort telefonsamtal göra ett antal antaganden är inte görligt enligt SOS Alarm. Det kan lika gärna bli fråga om gissningar (en person som sluddrar behöver inte vara berusad utan kan vara sjuk).

Enligt Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) har grundidén varit att den som ringer alarmeringstjänsten ska kunna vara anonym. Ingen ska låta bli att ringa alarmeringstjänsten av rädsla för att polisen medföljer och griper dig eller andra. Enligt SOS Alarm får man många samtal där den som ringer vill vara anonym.

Utskottet konstaterar att ett krav på anmälningsplikt skulle kollidera med andra, lagstadgade krav på alarmeringscentraler.

⁷ Enligt 14 kap. 2 § sekretesslagen (1980:100) hindrar sekretess inte att uppgift som angår misstanke om brott lämnas till åklagarmyndighet, polismyndighet eller annan myndighet som har att ingripa mot brottet och detta kan antas föranleda annan påföljd än böter.

Frågan om s.k. nödpositionering: MSB anser att SOS Alarm generellt sett har väldigt stor träffpunkt. Enligt MSB:s bedömning försöker SOS Alarm hela tiden förbättra sig, men avsaknad av teknikutveckling är ett problem för SOS Alarm. MSB understryker att det inte bara är nödsamtal från mobil via annan operatör som skapar problem för alarmeringstjänsten utan även nödsamtal via IP-telefoni.⁸

Enligt SOS Alarm pågår en diskussion om hur man ska hantera nödpositionering, dvs. fallet när en abonnent ansluts till en annan operatörs nät då det egna nätet inte går att kontakta, s.k. emergency camping (det sker när mobiltelefonen visar ”endast nödsamtal”). Operatören har i detta fall inte tillräckligt med data om den som ringer för att spåra samtalet och kan därför inte heller vidarebefordra uppgifter till SOS Alarm. Om man gör en internationell roaming däremot, t.ex. en utländsk turist ”roamar” in i Telias nät i Sverige, kan Telia hantera detta genom avtal mellan operatörer om att utnyttja varandras nät.⁹ Operatörerna vet hur man ska hämta nödvändiga uppgifter. Det bör enligt SOS Alarm gå att lösa problemet med emergency camping på samma sätt som internationell roaming, men det kommer att kräva omfattande förändringar i respektive operatörs programvara och blir därför väldigt dyrt. Frågan är vem som ska betala för detta.¹⁰

Utskottet har i kontakt med en av de stora operatörerna fått beskedet att på det sätt som tekniken fungerar i dag får man dessa begränsningar. Det pågår inte något utvecklingsarbete för att lösa positioneringsproblemet.

Utskottet delar motionärens uppfattning att det är otillfredsställande att det finns tekniska begränsningar för att positionera ca 20 000 av de 2 miljoner nödsamtal från mobiltelefoner som når SOS Alarm, i händelse av att detta skulle behövas. Problemet är dock inte i första hand att komma fram till en teknisk lösning, utan om kostnaderna för att ta fram en lösning. Utskottet vill uttrycka sin förhoppning om att de diskussioner som SOS Alarm för med operatörerna leder framåt.

Med det ovan anförda avstyrker utskottet motionerna 2008/09:F6206 och 2008/09:F6211.

⁸ Vad gäller nödsamtal med IP-telefoni måste man skilja mellan IP-telefoni via fast abonnemang (t.ex. Comhem) och nomadisk IP-telefoni (t.ex. Skype). Det förra innebär inte något problem för alarmeringstjänsten eftersom det utgör en fast punkt. Nomadisk IP-telefoni däremot utgör ett problem. Lagstiftningen bygger på att det finns en teleoperatör. Nomadisk IP-telefoni är definitionsmässigt och enligt lagstiftningen inte en teletjänst. Nödnymret 112 är inte implementerat i t.ex. Skype.

⁹ Roaming innebär möjligheten att automatiskt flytta sig mellan olika basstationer med en mobil enhet utan att förbindelsen bryts, dvs. en radioterminal i ett trådlöst nätverk kan byta basstation utan att användaren behöver koppla ned pågående överföring.

¹⁰ Utskottet har inhämtat från MSB att man gör samma bedömning som SOS Alarm: positioneringsproblemet går att lösa tekniskt, men det kostar. (Rakel drabbas inte av positioneringsproblemet därför att i alla Rakelapparater finns en gps-funktion som gör att man via satellit får reda på var personen befinner sig.)

Brandskydd

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om brandtätning, översyn av regelverket för egensotning, sprinklersystem i äldreboenden samt taktila och optiska larm.

Motionerna

I *motion 2009/10:Fö218* av Ronny Olander (s) påtalas att egenkontrollen inte fungerar tillfredsställande i byggbranschen vid brandtätningar och brandskydd vid ny- och ombyggnad. Det finns föreskrifter och rekommendationer om brandskydd, men utförande av brand- och gastätningar regleras inte. Kontrollsystemet borde utformas så att byggherren eller beställaren upprättar dokumentation med uppgift om material som använts och att de är godkända av tillverkare när det gäller kvalitets- och miljöledningssystem. Räddningstjänsten bör vara det organ som kontrollerar att brandtätningar är utförda. Motionären framhåller att en omarbetning av Boverkets byggregler gick ut på remiss i november 2009 och att en förändring av reglerna för brandtätning borde kunna genomföras relativt snabbt.

Ulf Berg (m) erinrar i *motion 2009/10:Fö257* om att det i dag är möjligt att efter utbildning sköta sotningen i sitt eget hus. Men nya regler har antagits som innebär att skorstenen ska besiktas av behörig besiktningsman både på in- och utsidan. Motionären ifrågasätter det rationella i denna typ av besiktning. Det kan vara svårt att vid en visuell inspektion upptäcka en skada om den inträffat i höjd med något bjälklag eller liknande. Motionären menar att en översyn av regelverket när det gäller krav på besiktning vid sotning av privatägda fastigheter bör genomföras i syfte att väga kostnader för inspektion mot samhällsnyttan och för att undersöka om provtryckning av skorstenar vore en lämplig kontrollåtgärd.

I *motion 2008/09:Fö201* av Rolf Gunnarsson (m) anförs att i Växjö har man beslutat att montera in sprinklersystem i alla äldreboenden. Motionären framhåller att det är ett bra beslut och yrkar på att alla kommuner borde tvingas att ta samma beslut.

Inger Davidson (kd) erinrar i *motion 2009/10:Fö243* om att det i Sverige i dag inte finns någon lag om att offentliga byggnader ska ha brandlarm för döva och hörselskadade. Kristdemokraterna vill att alla offentliga byggnader ska ha taktila (vibrerande) och optiska (blinkande) brandlarm anpassade för döva och hörselskadade. Döva och hörselskadade ska inte utsättas för risker genom att samhället inte tillhandahåller larm som varnar alla för fara. Utomlands är denna reglering relativt vanlig. Motionären efterfrågar en utredning av hur en reglering om brandlarm för döva i offentliga byggnader kan införas i Sverige.

I *motion 2009/10:Kr296* av Anita Brodén (fp) anfördes att brand- och utrymningslarm samt övriga säkerhetslarm inte bara ska höras utan också synas (ljussignaler) och/eller kännas (vibrationer). I dag lever de flesta hörselskadade farligt eftersom de inte kan nås av olika ljudlarm på hotell, allmänna kommunikationer, arbetsplatser eller allmänna inrättningar. Det är angeläget att komplettera olika typer av larm så att tryggheten för människor med hörselnedsättning ökas. Motionären efterfrågar att brand- och utrymningslarm samt övriga säkerhetslarm kompletteras med ljussignaler och/eller vibrationer (*yrkande 2*).

Utskottets ställningstagande

Kraven på brandtätning: Boverket framhåller att regler om brandtätning finns i den nuvarande versionen av Boverkets byggregler (BBR5:61 och 5:62). Byggreglerna innehåller funktionskrav som ska vara oberoende av val av material och metoder, dvs. alla lösningar som uppfyller kraven ska vara tillåtna att använda. Det svåra är, enligt Boverket, att kontrollera att reglerna har följts. Strävan är att göra reglerna mer verifierbara och mätbara. Sverige harmoniserar sina regler utifrån gemensamma standarder i EU i takt med att dessa kommer fram, och för brandtätningar finns dessa redan införda. Boverket har genomfört undersökningar av hur kontroller fungerar i byggbranschen. Många gånger handlar det om att det varken hos byggherrar eller kommuner finns kompetens och rutiner för att visa att byggnaden fyller kraven. Boverket försöker därför förbättra reglerna så att det också ska bli lättare att kontrollera att de tekniska kraven är uppfyllda. I proposition 2009/10:170 *En enklare plan- och bygglag* föreslår regeringen att lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk förs över till plan- och bygglagen för att förtydliga att det inte räcker med bara tillstånd för att få bygga utan att samhället även ställer krav på det som byggs. Det ska bli tydligare vad som ska ingå i en kontrollplan och en särskild kontrollansvarig ska finnas.

Utskottet har vidare inhämtat från Boverket att arbetet med att omarbeta brandskyddsavsnittet i byggreglerna är fördröjt. Den omarbetade versionen kommer att gå ut på remiss före sommaren 2010.

Besiktning av egenotning: Lagen om skydd mot olyckor (2003:778) ger kommunen rätt att, efter ansökan, låta fastighetsägare rengöra själv. Det är ca 20 000 objekt som beviljats egenotning. Det motsvarar ca 1 % av det totala antalet sotningsobjekt. Ökningstakten var störst under de första åren efter ikraftträdandet av lagen och har sedan planat ut. Enligt Sveriges Skorstensfejaremästares Riksförbund (SSR) diskuterades frågan om lämpliga kontroll- och inspektionsmoment när dåvarande Räddningsverket under hösten 2003 tog fram föreskrifter och allmänna råd om brandskyddskontroll. Räddningsverket valde då att kontrollen i första hand skulle utföras som en okulär kontroll med invändig inspektion av skorstenskanaler med hjälp av kamerautrustning. Detta motiverades bl.a. av kostnadsskäl i förhållande

till nytta. I det fall man vid en kamerainspektion upptäcker något som föranleder en djupare kontroll så ska sådan ske. Det kan t.ex. innebära att en täthetsprovning, s.k. provtryckning, behöver utföras. Att införa obligatoriskt krav på provtryckning var inte aktuellt när föreskrifterna togs fram. Enligt SSR är det system som finns i dag det mest optimala, och ett krav på obligatorisk provtryckning medför höga kostnader i förhållande till möjlig nytta.

Regeringen anför i skrivelse 2009/10:124 att regleringen av sotningsverksamheten inte överensstämmer med ansvarsfördelningen i övrigt i lagen om skydd mot olyckor. Regeringen avser att pröva om och i så fall hur ansvaret för att rengöring (sotning) och brandskyddskontroll utförs kan överföras till ägare eller nyttjanderättshavare av byggnader eller andra anläggningar.

Sprinklersystem i äldreboenden: Utskottet har inhämtat från SKL att krav på sprinklersystem i äldreboenden innebär att gå utöver det lagstadgade kravet på brandsäkerhet. SKL framhåller att en sådan höjd ambitionsnivå innebär en prioritering av resurser. Enligt SKL behövs en nyttokostnadsanalys för den här åtgärden.

Brand- och utrymningslarm för döva och hörselskadade: Svenska brandskyddsföreningen har arbetat med hotellbranschen för att få till stånd brandsäkra hotell, och i det arbetet har ingått hur man ska hantera personer med funktionshinder. Det handlar om larmanordningar (t.ex. utrusta vissa rum med vissa larmdon) men också om utrymningsvägar (hur kan t.ex. rullstolsburna ta sig ut). Enligt Brandskyddsföreningen ligger många larmanordningars signaler inom talets frekvenser, dvs. de frekvenser som många inte längre hör på grund av stigande ålder. En larmtillverkare håller dock på att ta fram en larmanordning med ett lågfrekvent ljud som ska uppfattas bättre av alla. I offentliga lokaler fungerar det, enligt Svenska brandskyddsföreningen, bättre med talade larm än larmanordningar (till detta kommer dock språkaspekten). I dessa lokaler finns det också andra indikationer än larm på att något händer, t.ex. att alla rör sig mot utgångarna.

Inom Statens fastighetsverk (SFV) är målet att de verksamheter som bedrivs i fastigheter som SFV förvaltar ska vara tillgängliga för alla besökare och anställda med funktionshinder så långt det är praktiskt möjligt. Som förvaltare och byggherre ska SFV bl.a. verka för att personer med funktionshinder i ökad utsträckning ska kunna vistas inom SFV:s besöksmål, byggnader och anläggningar. Utrymnings säkerhet för personer med funktionshinder omnämns i detta sammanhang särskilt.

I byggregler finns krav på att man ska ta hänsyn till funktionshinder. Vad gäller arbetsplatser har Arbetsmiljöverket angett: "Larmanordningar ska avge signaler som kan uppfattas av alla som berörs av faran" (AFS 2009:2 84 §).

SKL framhåller att beslut om vilken typ av brandlarm som ska installeras hanteras på lokal nivå. Det är den lokala räddningstjänsten som i sin tillsyn ska uppmärksamma om det krävs taktila eller optiska brandlarm i vissa lokaler (t.ex. i en skola för döva och hörselskadade).

Regeringen anför i skrivelse 2009/10:124 att den, med beaktande av den enskildes eget ansvar, avser att pröva hur ett rimligt brandskydd i boendemiljöer och andra liknande miljöer kan stärkas. Regeringen utesluter inte att tydligare krav på brandskyddsutrustning kan visa sig vara motiverade att införa för vissa typer av befintliga byggnader och anläggningar, t.ex. för vissa former av boenden för äldre personer med särskilda behov och för andra som har särskilda behov.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis att initiativ i frågan om förbättrat brandskydd har tagits i olika sammanhang och att regeringen har uppmärksammat att det kan föreligga ett behov av tydligare krav på brandskydd. Motionerna 2009/10:Fö218, 2009/10:Fö257, 2008/09:Fö201, 2009/10:Fö243 och 2009/10:Kr296 yrkande 2 avstyrks därmed.

Ansvar för skogsbränder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om utredning om ansvar för skogsbränder och förändring av nuvarande regler.

Motionen

Roland Bäckman (s) framhåller i *motion 2008/09:Fö260* att små och medelstora kommuner drabbas hårt vid skogsbränder. Det är inte ovanligt med stora insatser från räddningstjänsten i storleksordningen 8–10 dagars arbete. Eftersom det är kommuner som ansvarar för att släcka bränder kan en stor skogsbrand sluka stora delar av de medel som finns avsatta till räddningstjänsten. För att förebygga bränder kan ett alternativ vara att ställa krav på tillsyn under mycket torra perioder. Ett annat alternativ skulle kunna vara att det finns någon form av katastrofmedel när stora brandkatastrofer drabbar mindre kommuner med stora skogsområden. Motionären efterfrågar en utredning om ansvar vid skogsbränder och hur kommuner kan stödjas på bästa sätt. Regeringen bör utreda om det kan vara motiverat med en förändring av nuvarande regler och ansvar vid skogsbränder.

Tidigare behandling

Utskottet har vid ett flertal tillfällen behandlat frågan om bevakning för att förhindra skogsbränder. I betänkande 2005/06:FöU7 anförde utskottet att det enligt lagen om skydd mot olyckor är ägaren av egendom som har det

yttersta ansvaret för sin egendom. Ett exempel på detta är att skogsägare kan försäkra sin skog mot brand och andra skador, eller vidta andra åtgärder som t.ex. att organisera skogsbrandbevakning för att skydda sin egendom. Den utvärdering som Räddningsverket genomförde 2004 visade att skogsbrandbevakningen med flyg minskat och i vissa delar av landet helt upphört. Med de ingångsvärden som fanns var det dock inte möjligt att göra en bedömning av effekterna av utebliven skogsbrandbevakning. Det fanns dock inga tecken på att antalet stora skogsbränder hade ökat genom utebliven bevakning.

I betänkande 2006/07:FöU4 framhöll utskottet att vid en olyckssituation, som den enskilde inte kan hantera, har staten och kommunerna en skyldighet, enligt lagen om skydd mot olyckor, att ingripa och ansvara för räddningstjänst. Det är kommunerna som ansvarar för räddningstjänst vid bränder i skog och mark. Utskottet höll med motionärerna om att skogsbrandsbevakningen fyller en viktig funktion. Det yttersta ansvaret för att skydda sin egendom tillkommer dock alltid ägaren. Även försäkringsbolagen bör ha en viktig roll i det förebyggande arbetet. Utskottet ansåg i övrigt att det bör ankomma på regeringen eller den enskilda myndigheten att göra de verksamhetsprioriteringar som anses nödvändiga.

Utskottets ställningstagande

Försvarsministern beslutade 2007 – mot bakgrund av riksdagens beställning av en utredning över möjligheterna till ekonomisk kompensation för förluster som orsakades av stormen i södra Sverige 2005 – att tillsätta en utredning (Fö 2007/408/CIV) som skulle se över systemet för statlig ersättning till kommunerna i samband med stora olyckor, katastrofer och internationellt stöd till Sverige. Utredningen redovisade sitt arbete till Försvarsdepartementet i skrivelsen *Ersättningsystem i samverkan – hantering av kommunernas kostnader i samband med naturkatastrofer m.m.* (Ds 2007:51). I begreppen naturolycka och naturkatastrof inkluderar utredningen alla typer av skogsbränder:

Med en naturkatastrof avses en plötslig och oförutsedd av naturen orsakad händelse som föranleder insatser av den kommunala räddningstjänsten och medför betydande kostnader för kommunen. En skogsbrand anses som en naturkatastrof oavsett orsak.

MSB fick i februari 2010 ett uppdrag av regeringen att lämna förslag på hur ett sammanhängande system för ersättningar till kommuner för förebyggande åtgärder mot naturolyckor och krisberedskap m.m. kan kopplas ihop med ersättningar för efterföljande åtgärder vid inträffade händelser (Fö007/2955/SSK). MSB ska särskilt beakta Ds 2007:51 och den överenskommelse som träffades mellan staten och Kommunförbundet 2004 där parterna kom överens om vissa uppgifter för kommunerna i samhällets krishanteringsystem och om statens ersättning till kommunerna för dessa

uppgifter. Uppdraget ska redovisas den 1 december 2010. Utskottet välkomnar regeringens initiativ. Med det ovan anförda avstyrker utskottet motion 2008/09:Fö260.

Insatser för att rädda liv

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om insatser för att öka vuxnas simkunnighet samt att göra det obligatoriskt med hjärtstartare på offentliga platser.

Motionerna

I *motion 2008/09:Fö271* av Désirée Liljevall och Christer Engelhardt (båda s) framhålls att under den senaste tioårsperioden har 1 355 personer drunknat i Sverige. Nära 70 % av de omkomna under 2007 var över 50 år. Orsakerna är i många fall bristande simkunnighet eller dålig kondition i kombination med bristande vattenvana. Framför allt är det den främsta orsaken bland vuxna som omkommer genom drunkning. I dagsläget har köerna till simkurser för vuxna aldrig varit så långa som nu. Under 2008 anordnade Svenska Livräddningssällskapet 200 kurser över hela landet. Enligt Svenska Livräddningssällskapet skulle man kunna starta lika många kurser till. Det är fortfarande många vuxna som inte kan simma eller som är mycket osäkra på sin simkunnighet. Det måste åtgärdas. Regeringen bör därför överväga insatser som ökar de vuxnas simkunnighet.

I *motion 2009/10:Fö216* erinrar Johan Linander och Stefan Tornberg (båda c) om att ca 10 000 personer varje år drabbas av hjärtstopp utanför sjukhus och att mer än 95 % av dessa avlider. Med en hjärtstartare i närheten ökar möjligheten att överleva med mer än 50 %. Hjärtstartaren finns i många räddningsfordon och i en del av polisens radiobilar. Det finns hjärtstartare i en del köpcentrum, arenor, flygplatser och andra allmänna lokaler. Civilförsvarsförbundet gör ett hedervärt arbete för att hitta finansiärer och placera ut hjärtstartare på lämpliga platser. Motionärerna framhåller att detta frivilliga arbete är bra, men det är dags att göra det obligatoriskt med hjärtstartare i lokaler där många människor befinner sig.

Tidigare behandling

Frågan om hjärtstartare, eller defibrillator, har behandlats av utskottet, senast i betänkande 2006/07:FöU4 fast med fokus på samutnyttjande av samhällets resurser vid räddningsinsatser. Utskottet vidhöll sin tidigare uttalande ståndpunkt att det är angeläget att varje sjukvårdshuvudman har möjlighet att bestämma hur ambulanssjukvården ska organiseras och därmed i vilken utsträckning som delegationer av det aktuella slaget utfärdas.

Utskottet välkomnade dock varje utbildningsinsats som innebär att kunskaper om första-hjälpen-åtgärder sprids och på så sätt innebär att ambitionen att färre ska omkomma.

Utskottets ställningstagande

Drunkningsolyckor: Statistik från Svenska Livräddningssällskapet (SLS) visar att antalet omkomna i drunkningsolyckor stadigt går nedåt. Under 2009 omkom 82 personer i samband med drunkningsolyckor, vilket är det lägsta antalet registrerade drunkningsolyckor någonsin (statistiken sträcker sig tillbaka till 1960-talet). SLS genomförde för ett par år sedan en attitydundersökning för att kartlägga svenskens inställning till risker vid vatten och kunskaper i simning. Undersökningen bekräftade vad SLS tidigare misstänkt: Många har inte testat sin simkunnighet på många år. Undersökningen visade också att de flesta drunkningsolyckor inträffar vid mindre sjöar och vattendrag, främst vid färd med fritidsbåt. Förmodligen, menar SLS, känner man sig säkrare och tar större risker än i öppet hav, t.ex. bär inte flytväst och har inte sällskap.

Utskottet konstaterar att kommuner enligt lagen om skydd mot olyckor ska verka för skydd även mot andra olyckor än bränder. MSB ger stöd till kommunerna om hur ökad vattensäkerhet kan formuleras som mål i kommunala handlingsplaner (t.ex. minskade konsekvenser av olyckor, färre händelser och ökat skydd mot drunkningsolyckor). Vad gäller riskgruppen äldre och deras förmåga att simma, deras fysiska kapacitet och vilka risker de tar anser utskottet, i likhet med Räddningstjänstlagsutredningen, att det är den enskilde som har det primära ansvaret att skydda sitt liv (SOU 2002:10). Att bära flytväst eller vidta andra försiktighetsåtgärder i närhet av vatten är ett beslut som vilar på den enskilde. Utskottet vill dock i sammanhanget betona att det upplysnings-, informations- och utbildningsarbete som SLS bedriver är av mycket stort värde. Det är också ett arbete som får statligt stöd. MSB beviljade SLS uppdragsersättning för 2009 med drygt 4 miljoner kronor för att genomföra kursen "Vattensäkerhetsutbildning". Kursen ska riktas mot vuxna som inte är simkunniga. Om uppdraget genomförs enligt plan tilldelas SLS samma summa 2010 och 2011.

Hjärtstartare: Det pågår ett arbete med en kartläggning av var det finns tillgång till hjärtstartare, för att t.ex. larmcentralen ska kunna hänvisa dem som ringer till närmaste hjärtstartare i väntan på ambulans. Civilförsvarsförbundet driver sedan 2006 drivit kampanjen "Hjärta att Hjälpa" och har hittills bidragit till att över 600 hjärtstartare placerats ut i Sverige. Hjärt-Lungfonden driver varje höst en kampanj kring plötsligt hjärtstopp och samlar in pengar till forskning och inköp av hjärtstartare. Hjärt-Lungfonden har som mål att rädda 1 200 liv varje år med hjälp av forskning samt fler hjärtstartare och en ökad kunskap om hjärt-lungräddning i samhället.

På Södersjukhuset pågick 2005–2010 ett projekt (Salsa – Saving Lives in the Stockholm Area) med målet att starta den akuta insatsen vid hjärtstopp på ett tidigt stadium genom att sprida kunskap och utrustning för livräddning till fler yrkesgrupper vid sidan av ambulanspersonalen. Insatstiderna har sedan projektet startade minskat med drygt en halv minut och den totala överlevnaden har ökat med 50 %. Storstockholms Brandförsvärsförbund och finanslandstingsrådet i Stockholms stad har beslutat att projektet ska bli en permanent verksamhet. I hela Stockholms län har Storstockholms brandförsvär 1 500 brandmän som snabbt kan hjälpa till och brandstationerna runt om i länet har rätt utrustning.

Utskottet anser att snabba och samordnade insatser mellan larmtjänst, ambulansbesättning och brandförsvär är en bra väg att gå för att rädda fler till livet efter hjärtstopp. De kampanjer som Civilförsvärsförbundet och Hjärt-Lungfonden genomför utgör ett viktigt komplement till dessa insatser.

Med det ovan anförda avstyrks motionerna 2008/09:F6271 och 2009/10:F6216.

Sociala risker

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om sammanhållet myndighetsansvar för att stärka samhällets kunskaper om sociala risker.

Motionen

Cecilie Tenfjord-Toftby (m) anför i *motion 2009/10:F6259* att på flera platser i landet har räddningstjänsten upplevt konsekvenserna av att samhället inte tagit sociala risker och deras bakomliggande faktorer på allvar. Motionären framhåller att det finns flera aktörer på det lokala planet. På några håll i landet försöker lokala myndighetsföreträdare och förvaltningspersonal skapa grunden för en samverkan och samordning över de rent organisatoriska gränserna. Detta bör studeras, uppmuntras och spridas vidare. Ansvaret kan dock inte falla på lokal initiativförmåga. Motionären yrkar på att en myndighet bör utses, exempelvis MSB, som får ett sammanhållet ansvar för att stärka samhällets kunskaper och utveckla modeller för att vända utvecklingen på ett långsiktigt hållbart sätt.

Utskottets ställningstagande

I rapporten *Reformen skydd mot olyckor* (Ds 2009:47) framhålls att olycks- och skadeutvecklingen under den senaste tioårsperioden visar på en i huvudsak nedåtgående trend, bortsett från problemområdena äldres olyckor och skolbränder.

Utvecklingen när det gäller äldres olycksrisker och problemen med anlagda bränder, särskilt i skolmiljöer, är två nutida och framtida problem som kräver särskild uppmärksamhet samt tvärsektorieella nationella initiativ och handlingsplaner för att kunna bemästras.

Arbetsgruppen föreslår att för att stärka säkerhetsarbetet avseende bränder i skolmiljö bör regeringen ge Socialstyrelsen respektive MSB i uppdrag att i samverkan med berörda myndigheter, kommuner och organisationer ta fram nationella handlingsplaner med förslag till samverkansorgan och förbättringsåtgärder.

I Ds 2009:47 nämns exempel på lokala initiativ, däribland följande:

- Inom Räddningstjänsten Syd pågår ett utvecklingsarbete inom brandskydd till enskilda. En bidragande faktor till arbetet har varit de problem som funnits i stadsdelen Rosengård i Malmö med anlagda bränder och stenkastning mot räddningstjänsten. Utvecklingsarbetet bedrivs i ett projekt där två s.k. brobyggare anställts, och 24 elever med bakgrund från olika länder antagits för en utbildning till brand- och säkerhetsvårdar.
- Södertörns Brandförsvärsförbund har satt upp målet att alla elever i skolan ska nås av brandskyddsinformation. Brandförsväret har utsett två personer per kommun som ska delta i säkerhetsarbetet i respektive kommun. Dessa deltar bl.a. i lokala trygghetsråd och ingår i andra lokala nätverk. Förbundet deltar också i ett projekt där elever i årskurs 6 som "är på väg åt fel håll" får en mentor som är polis eller brandman under ett år.

I betänkandet *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp* (SOU 2010:15) föreslår utredningen bl.a. att sociala insatsgrupper bildas på lokal nivå med i första hand nyckelaktörerna socialtjänst, polis och skola. Insatsgrupperna ska arbeta konsekvent och uthålligt och ha ett operativt ansvar. Polismyndigheterna ska etablera lokala poliskontor i bostadsområden där det bedöms finnas ett särskilt behov av polisiär närvaro. Projekt pojke – en satsning på tonårspojkar och unga män i de mest utsatta bostadsområdena – ska avse yrkesträning, arbete och fritidssysselsättning och syfta till att motverka sociala problem, psykisk ohälsa och stereotypa könsroller. Vidare föreslås att en "polisens föräldratelefon" inrättas i varje polismyndighet dit oroliga föräldrar och andra anhöriga ska kunna vända sig med frågor kring ungdomar och kriminalitet.

I skrivelse 2009/10:124 framhåller regeringen att nationella handlingsplaner med förslag till samverkansorgan och förbättringsåtgärder bör tas fram i arbetet med att stärka arbetet mot bränder i skolmiljöer. Regeringen har tilldelat MSB uppdraget att – i samverkan med Skolverket och Rikspolisstyrelsen och efter samråd med SKL och andra berörda organisationer – ta fram dessa planer.

Utskottet vill för sin del framhålla att det finns en stor medvetenhet om att samarbete behövs mellan olika aktörer och på olika nivåer för att lösa mångfasetterade sociala problem. Resultaten av lokala initiativ och rikstäckande åtgärder samt regeringsuppdrag bör avvaktas. Motion 2009/10:Fö259 avstyrks således.

Stormsäkring av el och telefoni

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om ett nationellt program för stormsäkring av el och telefoni.

Motionen

I *motion 2007/08:Fö231* av Tomas Eneroth och Lars Wegendal (båda s) framhålls att det är ytterst nödvändigt för samhället att ha en väl fungerande energi- och elmarknad. Motionärerna erinrar om att ett förändrat klimat med återkommande kraftiga stormar ställer högre krav på distributionssystemet. Landsbygden kommer även framöver att drabbas av långa avbrott om inte stora investeringar i leveranssäkerhet sker. Arbetet med att säkra tillgången till el och telefoni i glesbygden, ställa krav på operatörer och nätbolag, fastställa ersättningsregler för konsumenter och skapa incitament för att stormsäkra viktig infrastruktur som påbörjades under förra regeringen bör fortsätta. Motionärerna efterfrågar ett nationellt program för stormsäkring av el och telefoni.

Tidigare behandling

Frågan om elavbrott behandlades i betänkande 2008/09:FöU2 i anslutning till Riksrevisionens granskning av förmågan att hantera omfattande elavbrott (2007/08:RRS14). Utskottet anförde att regeringen gett Svenska kraftnät i uppdrag att utreda dess befogenheter relativt branschen vid särskilt svåra påfrestningar i elsystemet samt att se till att det tas fram ett underlag om huruvida stamnätets dimensionering är rimlig relativt de kostnader som samhället kan drabbas av i händelse av svåra påfrestningar. Regeringen har även i regleringsbrev ställt tydligare krav på myndigheterna att redovisa operativ förmåga att hantera allvarliga störningar. Utskottet anförde vidare att MSB bl.a. ska inrikta, utveckla och stödja samhällets beredskap mot olyckor och kriser och vara pådrivande i arbetet med förebyggande och sårbarhetsreducerande åtgärder. Utskottets bedömning var att åtskilliga initiativ tagits sedan Riksrevisionen publicerat sin rapport (bet. 2008/09:FöU2).

Motioner om störningar i telenätet och teleavbrott på grund av stormar har även behandlats i trafikutskottet (mot. 2007/08:T523 och 2008/09:T244). Utskottet framhöll att det enligt lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation ställs krav på att den som tillhandahåller elektroniska kommunikationstjänster ser till att verksamheten uppfyller rimliga krav på god funktion och teknisk säkerhet (5 kap. 6 a §). Bestämmelsen gäller såväl fast som mobil telefoni (bet. 2007/08:TU13). Utskottet anser att kravet på ett ersättningssystem för att förebygga teleavbrott – motsvarande det som finns på elsidan – inte kan förordas då de två marknaderna opererar på olika sätt. Trafikutskottet konstaterade att det pågår ”ett fortlöpande robust-höjande arbete för att minska sårbarheten i näten för elektronisk kommunikation” (bet. 2008/09:TU11).

I näringsutskottets betänkande 2007/08:NU12 behandlades frågan om leveranssäkerhet:

För att skapa drivkrafter för en leveranssäker elöverföring infördes år 2006 en skyldighet för nätföretagen att betala ersättning till elanvändare vid långvariga oplanerade elavbrott. Vidare beslutade riksdagen om att det fr.o.m. den 1 januari 2011 införs ett lagstadgat funktionskrav som innebär att oplanerade elavbrott inte får överstiga 24 timmar. Från och med den 1 januari 2008 finns utökade krav på elnätsföretagen om en mer omfattande rapportering till Energimarknadsinspektionen om elavbrott jämfört med tidigare.

Näringsutskottet skriver bl.a. i sitt ställningstagande att utskottet förutsätter att regeringen följer utvecklingen.

I utskottets betänkande 2009/10:FöU2 anføres att regeringen i budgetpropositionen för 2010 bedömde att förmågan att förebygga olyckor och minimera konsekvenser av inträffade olyckor har stärkts genom MSB:s och andra myndigheters arbete. Den nationella plattformen har förbättrat samordningen på lokal, regional och nationell nivå för att förebygga och mildra effekterna av naturolyckor. Utskottet noterade att Svenska kraftnäts angelägna återrapporering dröjer, men anser att den bör avvaktas (bet. 2009/10:FöU2).

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att sedan motionen väcktes har utökade krav på elnätsföretag om rapportering av elavbrott ställts och leverantörer har förbättrat villkoren för sina kunder vid oplanerade avbrott i elleveransen (ersättning och information). Från och med 2011 gäller ett funktionskrav som sätter en övre gräns för oplanerade elavbrott. Till detta kommer MSB:s uppdrag att stötta alla aktörer i arbetet med att vidta förebyggande och sårbarhetsreducerande åtgärder. Motion 2007/08:Fö231 avstyrks därmed.

Uteblivna energileveranser

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en strategi för att hantera oljekriser och om sårbarhetsbedömning av energivapnet.

Motionerna

I *motion 2007/08:N384* av Karla López m.fl. (mp) erinras om att den s.k. peak oil snart kan vara nådd, dvs. den högsta punkten i oljeproduktionen, och att den andra hälften av en oljetillgång är betydligt svårare att ta upp än den första och är mer energikrävande. Olika typer av kriser kan uppstå på grund av peak oil. Motionärerna betonar vikten av att arbeta fram en samhällsstrategi som inriktar sig på att hantera oljekriser nära i tiden (*yrkande 3*).

Hans Wallmark (m) anför i *motion 2008/09:Fö261* att hot om stoppade energileveranser kan fungera som vapen. Länder som Ukraina och Georgien har i samband med konflikter oförklarligt drabbats av uteblivna leveranser. Både energileveransen som sådan och värnandet om infrastrukturen i form av gasledningen har försvars- och säkerhetspolitiska dimensioner för närområdet. Tidigare har den parlamentariska försvarsberedningen i Sverige uppmärksammat miljö- och klimatförändringarna. Det kan finnas skäl att ge energivapnet en mer central plats i en samlad bedömning. Motionären efterfrågar en sårbarhetsbedömning för svenskt vidkommande när det gäller EU-områdets energiberoende och risken att energileveranser kan användas som ett försvarspolitiskt verktyg av annan makt (*yrkande 2*).

Utskottets ställningstagande

Energimyndigheten – beredskapsmyndighet för bl.a. oljeförsörjning och med ett särskilt ansvar för fredstida krishantering – framhåller i *Tar oljan slut?* (2004) att vi knappast kommer att uppleva en abrupt oljebrist för att oljekällorna en dag sinar. Framtidens tillgång på olja beror mer på vilka investeringar som görs, vilken teknik som utnyttjas och om åtgärder sätts in i tid för att möta den stigande efterfrågan. Vad gäller en hastigt påkommen oljekris på grund av krig eller stopp i leveranserna framhåller Energi-myndigheten att näringslivet – i form av oljebolag, stora användare inom industrin samt kraftvärmeverk – är skyldiga att hålla beredskapslager av råolja eller oljeprodukter motsvarande 90 dagars normal konsumtion. Nyttjandet av dessa lager bestäms av EU och IEA enligt internationella överenskommelser. Staten har disponeringsrätt över en oljelagringsanläggning och förfogar över ytterligare en anläggning, som för närvarande inte används (ER 2009:31).

Vad gäller sårbarhetsbedömning för svenskt vidkommande av EU-områdets energiberoende vill utskottet framhålla att det ingår i MSB:s och Försvarsmaktens uppdrag att kontinuerligt göra olika typer av sårbarhetsanalyser och bedömningar på sina respektive områden.

Med det ovan anförda avstyrks motionerna 2007/08:N384 yrkande 3 och 2008/09:Fö261 yrkande 2.

Hot mot IT-system

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om samordnat IT- och informationssäkerhetsarbete, strategier för att möta hot mot IT-system och sårbarhetsbedömningar av IT-relaterade hot.

Motionerna

I *kommittémotion 2008/09:Fö293* erinrar Anders Karlsson m.fl. (s) om att mer än 99 % av det svenska samhällets kritiska infrastruktur är beroende av Internet som den stora bäraren av information. Fientliga krafter, med oklart eller dolt motiv, kan utnyttja nätet för att rikta en strategisk sabotageattack, vilket skulle kunna orsaka en nationell kris av en omfattning vi aldrig sett i vårt land. Redan nu sker dagliga cyberattacker mot svensk kritisk infrastruktur. Intrång och manipulation av informationssystem är ett allvarligt hot. Det finns därför ett stort behov av att i större utsträckning än vad som är fallet i dag skapa en samlad syn på såväl hotbilder som effekter och konsekvenser av illegitima cyberaktiviteter. Detta är en säkerhetsfråga som lämpar sig mycket väl för nordiskt samarbete. Motionärerna framhåller behovet av ett samordnat IT- och informationssäkerhetsarbete (*yrkande 42*).

I *motion 2008/09:Fö235* och *motion 2009/10:Fö203*, båda av Hans Hoff (s), framhålls att datoriseringen har ökat samhällets sårbarhet markant. Det har under de senaste åren skett en utveckling i riktning mot att dataintrång blivit en affärsverksamhet där kapade persondatorer, personliga kontouppgifter och företagshemligheter blir varor. Det är en skrämmande hotbild att det går att med hjälp av tiotusentals kapade datorer lamslå myndigheters och företags verksamhet. Motionären efterfrågar en nationell strategi för att motverka IT-terrorism och att Sverige fortsätter att verka för att internationella strategier tas fram för att möta hot mot IT-system.

Hans Wallmark (m) anför i *motion 2008/09:Fö261* att IT-attacker är ett nytt inslag i modern stridsföring. Rysslands attack på Georgien 2008 hade inslag av IT-anfall. När Estland utsattes för vedergällning i samband med incidenter kring flyttandet av ett soldatmonument från Sovjettiden prövades IT-anfall. Försvarsberedningen har tidigare uppmärksammat miljö- och klimatförändringarna och vad dessa kan få för konsekvenser. Motionären

menar att det kan finnas skäl att ge IT-attacker en mer central plats i en samlad bedömning. Motionären efterfrågar en sårbarhetsbedömning för svenskt vidkommande när det gäller IT-relaterade hot mot landet (*yrkande I*).

Utskottets ställningstagande

Dåvarande Krisberedskapsmyndigheten fick i januari 2007 uppdraget av regeringen att utarbeta förslag till en handlingsplan för samhällets informationssäkerhet. Arbetet med handlingsplanen bedrevs i samverkan med myndigheter, kommuner, landsting och med näringslivet. Ett stort antal åtgärder föreslogs. Till grund för åtgärdsförslagen låg också vad som kommit fram i *Säker information* (SOU 2005:42), *Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull* (prop. 2007/08:92) samt *En ny myndighet med ansvar för frågor om samhällets krisberedskap och säkerhet* (dir. 2008:27).

I oktober 2009 fick MSB i uppdrag att lämna förslag om samhällets förmåga att förebygga och hantera IT-incidenter (Fö2009/2162/SSK). Uppdragsredovisningen *Åtgärder för att förbättra samhällets samlade förmåga att förebygga och hantera IT-incidenter* lämnades i januari 2010. MSB framhåller i denna att det i det svenska samhället, både i den privata och den offentliga sektorn, redan finns många av de nödvändiga kompetenser och resurser som möjliggör ett över tiden hållbart system för att förebygga och hantera IT-incidenter. Resurserna behöver dock kompletteras. MSB:s huvudförslag är att skapa en sammanhållen struktur för att stärka den nationella förmågan att förebygga och hantera allvarliga IT-incidenter. MSB avser att inrätta ett nationellt operativt samverkanscenter för informations-säkerhet vid myndigheten. Centrets uppgift ska vara att stödja samhällets förebyggande informationssäkerhetsarbete och att samordna hanteringen av allvarliga IT-incidenter. MSB föreslår ett antal åtgärder:

- En digital informations- och kommunikationsinfrastruktur för offentlig sektor, ett s.k. GovNet, för att öka förmågan till ledning, samverkan och samordning skapas.
- En tydlig nationell struktur för privat-offentlig samverkan inom området upprättas och ett system för obligatorisk IT-incidentrapportering införs för statliga myndigheter för att öka informationsdelningen.
- Myndigheterna redovisar också relevanta informationssäkerhetsparametrar i sina risk- och sårbarhetsanalyser, och ett mer strukturerat tekniskt intrångsdetekterings- och varningssystem för kritisk infrastruktur och samhällsviktig verksamhet införs.

MSB har satt upp webbplatsen informationssäkerhet.se tillsammans med övriga Samfi-myndigheter samt Dataföreningen, Datainspektionen, SIG Security m.fl. myndigheter. MSB har också knutit till sig ett informations-säkerhetsråd med representation från offentlig förvaltning och näringslivet som ska bistå MSB med information om utvecklingstrender, synpunkter på prioritering, kvalitetssäkring m.m.

MSB fick i april 2010 ett antal regeringsuppdrag i linje med rapportens förslag. MSB bör i samverkan med berörda myndigheter verka för en nationell samverkansfunktion för informationssäkerhet. En säker digital informations- och kommunikationsinfrastruktur för offentlig sektor bör etableras. MSB bör vidare ta fram en nationell plan som klargör hur allvarliga IT-incidenter ska hanteras samt utreda hur ett system för obligatorisk incidenthantering för statliga myndigheter kan utformas. MSB och Försvarets forskningsanstalt fick vidare i uppdrag att lämna förslag till ett intrångsdekteterings- och varningssystem (se skr. 2009/08:124).

Utskottet anser att illegitima cyberaktiviteter, IT-terrorism och IT-attacker inger oro. Utskottet välkomnar därför att regeringen avser att förbättra informationssäkerheten och finna ett system för att förebygga och hantera IT-incidenter och därför har tilldelat berörda myndigheter uppdrag. Motionerna 2008/09:Fö293 yrkande 42, 2008/09:Fö235, 2008/09:Fö261 yrkande 1 och 2009/10:Fö203 avstyrks därmed.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelse 2009/10:124

Regerings skrivelse 2009/10:124 Samhällets krisberedskap – stärkt samverkan för ökad säkerhet.

Framställning 2008/09:RRS22

Framställning 2008/09:RRS22 Riksrevisionens styrelses framställning angående skyddet för farligt gods:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad styrelsen anfört om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om reglering av tillsynen av skyddet för transporter av farligt gods.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad styrelsen anfört om att regeringen bör se över lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. och säkerhetsskyddslagen (1996:627).

Följdmotion med anledning av framställning 2008/09:RRS22

2008/09:Fö2 av Anders Karlsson m.fl. (s, mp, v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen, i linje med Riksrevisionens rekommendationer, skyndsamt ska ta fram en analys av hur bristerna för främst landtransporter kan avhjälpas och vilka investeringar och avvägningar som krävs för detta.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007

2007/08:Fö231 av Tomas Eneroth och Lars Wegedal (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för stormsäkring av el och telefoni i glesbygden.

2007/08:N384 av Karla López m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att arbeta fram en samhällsstrategi som inriktar sig på att hantera oljekriser nära i tiden.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008

2008/09:Fö201 av Rolf Gunnarsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om sprinklersystem i alla äldreboenden.

2008/09:Fö206 av Katarina Brännström (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att SOS Alarm bör ha anmälningsplikt så att inte brott missas.

2008/09:Fö211 av Christer Winbäck (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nödpositionering.

2008/09:Fö216 av Agneta Lundberg och Eva Sonidsson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Räddningsverket Sandö ges möjlighet till utveckling också i den nya myndighetens organisation och ett fortsatt ansvar för utbildning och övning inför internationella insatser.

2008/09:Fö235 av Hans Hoff (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att motverka IT-terrorism.

2008/09:Fö250 av Monica Green m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om räddningsskolan i Skövde.

2008/09:Fö260 av Roland Bäckman (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utredning av ansvar vid skogsbränder.

2008/09:Fö261 av Hans Wallmark (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en sårbarhetsbedömning för svenskt vidkommande när det gäller IT-relaterade hot mot landet.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en sårbarhetsbedömning för svenskt vidkommande när det gäller EU-områdets energiberoende och risken att energileveranser kan användas som ett försvarspolitiskt verktyg av annan makt.

2008/09:Fö263 av Krister Hammarbergh (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en räddningstjänstinsats i Sverige kan få ledas av ett finskt befäl.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inleda samtal med den finska staten om att tillåta svenska befäl att leda en räddningstjänstinsats i Finland.

2008/09:Fö265 av Cecilia Widegren (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa monopolet på brandmänna- och räddningsutbildning.

2008/09:Fö271 av Désirée Liljevall och Christer Engelhardt (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vuxnas bristande simkunnighet.

2008/09:Fö282 av Tomas Eneroth m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en översyn i syfte att förbättra rekrytering till räddningstjänsten.

2008/09:Fö293 av Anders Karlsson m.fl. (s):

36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om risk-, sårbarhets- och säkerhetsutbildning.
42. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av ett samordnat IT- och informationssäkerhetsarbete.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2009

2009/10:Fö203 av Hans Hoff (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att motverka IT-angrepp och cyberattacker.

2009/10:Fö206 av Christer Engelhardt (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Gotland genom sitt geografiska läge i Östersjön kan utgöra platsen för ett samlat kris- och säkerhetsarbete.

2009/10:Fö216 av Johan Linander och Stefan Tornberg (båda c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör bli obligatoriskt att ha hjärtstartare i lokaler där många människor befinner sig.

2009/10:Fö218 av Ronny Olander (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ändrade regler för brandtätning.

2009/10:Fö219 av Lars Wegendal m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en översyn i syfte att förbättra rekryteringen till räddningstjänsten.

2009/10:Fö231 av Jan R Andersson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett maritimt kristräningscentrum i Kalmar.

2009/10:Fö243 av Inger Davidson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om brandlarm för döva.

2009/10:Fö244 av Cecilia Widegren (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa monopolet på brandmänna- och räddningsutbildning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ändra förordningen (2003:477) om utbildning i skydd mot olyckor.

2009/10:Fö257 av Ulf Berg (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över reglerna när det gäller sotning av privatägda fastigheter.

2009/10:Fö259 av Cecilie Tenfjord-Toftby (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om sociala risker och bakomliggande faktorer.

2009/10:Fö261 av Kenneth G Forslund (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge kommunerna möjlighet att påverka hastighetsgränserna för järnvägstransporter av farligt gods.

2009/10:Kr296 av Anita Brodén (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att brand- och utrymningslarm samt övriga säkerhetslarm kompletteras med ljussignaler och/eller vibrationer.